

**KOLMANNEN KULTTUURIN LASTEN SOPEUTUMISPROSESSIT –
NÄKÖKULMINA PERSOONALLISUUDEN KEHITYS JA MUSIIKILLINEN
IDENTITEETTI**

Minttu Joensuu
Kandidaatintutkielma
Musiikkikasvatus
19/5/2011
Jyväskylän yliopisto

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	3
1.1 Aiempi tutkimus	5
2 KOLMANNEN KULTTUURIN LAPSI	6
2.1 Kolmas kulttuuri	6
2.2 Kolmannen kulttuurin lapsen profiili nykypäivänä	8
2.3 Globalisaation vaikutus kolmannen kulttuurin lapsiin.....	10
3 PERSONALLISUUDEN KEHITYS JA IDENTITEETTI	11
3.1 Identiteettiteorioita	11
3.1.1 Eriksonin teoria identiteetin muovautumisesta.....	11
3.1.2 Kontekstuaalinen näkökulma	13
3.2 Sosiaalinen identiteetti	15
3.3 Kansallinen identiteetti ja kulttuuri-identiteetti.....	16
4 MUSIIKILLINEN IDENTITEETTI.....	18
4.1 Minä ja muut	19
4.2 Musiikki tunteiden tulkkina.....	21
5 KOLMANNEN KULTTUURIN LAPSI JA SOPEUTUMISEN HAASTEET	23
5.1 Akkulturaatio	23
5.2 Kolmannen kulttuurin lapsen maailmankuva	26
5.3 Kansainväliseen lapsuuteen ja nuoruuteen liittyviä haasteita	26
5.3.1 Paluu kotimaahan – paluu kotiin?.....	29
6 POHDINTA.....	31
7 LÄHTEET	33

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Minttu Joensuu	
Työn nimi – Title Kolmannen kulttuurin lasten sopeutumisprosessit – näkökulmina persoonallisuuden kehitys ja musiikillinen identiteetti	
Oppiaine – Subject Musiikkikasvatus	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year 5/11	Sivumäärä – Number of pages 36
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Nuoruus on identiteetin muodostumisen kannalta tärkeää aikaa. Nuoruuden aikana ihminen käy läpi kehityskriisin, jonka aikana hän puntaroi paikkaansa yhteiskunnassa ja rooliaan ystävien kanssa ja suhdetta omaan itseensä. Kriisin positiivinen ratkaisu on identiteetin muovautuminen, mikä ilmenee parhaimmillaan psyykkisenä hyvinvointina.</p> <p>Musiikilla voi olla erityisen tärkeä rooli nuoren etsiessä omaa paikkaansa maailmassa. Se on monipuolinen tunteiden säätelyn keino. Sen avulla nuori voi lohduttautua kriisien keskellä, elpyä raskaasta koulupäivästä tai irtautua arkitodellisuudesta. Se viestii myös sosiaalisesti hyväksyttävästä käytöksestä ja ympäristön arvoista, jotka omaksutaan monesti musiikin avulla.</p> <p>Vieraan kulttuurin keskellä asuneelle nuorelle ympäröivän kulttuurin arvot ja normit ovat hyvin erilaisia kuin suomalaisille ikätovereilleen. Tämä tulee esiin monesti vasta Suomeen palatessa, kun erilaiset maailmankuvat ja identiteettiä muokanneet kulttuuriset arvot tulevat esiin. Tästä seurauksena syntyy lapselle kolmas maailmankuva ja kulttuuri-identiteetti, jossa molempien maiden kulttuurit sekoittuvat ja hänen on löydettävä oma tapansa tasapainotella niiden välissä. Hänestä tulee kolmannen kulttuurin lapsi.</p> <p>Eläminen kolmannen kulttuurin lapsena on haastavaa, sillä se vaatii jatkuvaa sopeutumista ja uudelleen aloittamisen taitoa. Uskon, että musiikki voi luoda pysyvyyden tunteen arjen jatkuvien muutosten keskellä ja auttaa tällaista nuorta rakentamaan identiteettiään. Tässä proseminarityössäni pyrin kuvaamaan kolmannen kulttuurin lasten kulttuuri-identiteettiä ja musiikin merkitystä tämän identiteetin muodostamisessa.</p>	
Asiasanat – Keywords Identiteetti, musiikillinen identiteetti, nuoruusikä, kulttuuri, akkulturaatio, kolmas kulttuuri	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, musiikin laitos	
Muita tietoja – Additional information	

1 JOHDANTO

Mistä sinä olet kotoisin? Yksinkertainen kysymys useimmille meistä, mutta kolmannen kulttuurin lapselle tämä on yksi vaikeimmista. Mitä vastata silloin, jos omistaa kolmen maan passit, on muuttanut pois kotimaastaan leikki-iässä ja takaisin palatessa se tuntuukin vieraalta - mutta sekään maa, jossa on asunut lapsuutensa ei tunnu omalta? Onko kyse kansallisuudestani vai siitä, missä olen syntynyt vaiko kenties siitä, missä vanhempani asuvat - vai niistä paikoista, missä elin lapsuuteni ja nuoruuteni?

Kolmannen kulttuurin lapset voivat olla hyvin erilaisista taustoista. Vanhemmat saattavat olla diplomaatteja, lähetystyöntekijöitä, suurlähettiläitä, bisnesalalla tai työskennellä esimerkiksi armeijalle. Joidenkin vanhemmat taas saattavat opiskella ulkomailla. (Pollock & Van Reken, 2009, 4.) Ulkomailla heidät saatetaan laittaa kansainväliseen kouluun, integroida paikalliseen kouluun tai joskus tarjolla on myös opetusta omalla äidinkielellä.

Kiinnostukseni kolmannen kulttuurin lapsiin nousee omista kokemuksistani lähetyslasterien parissa. Monet lähimmistä ystäväistäni, mukaan lukien kihlattuni, ovat asuneet ulkomailla pitkiä aikoja ja useimmat heistä ovat palanneet kotimaahan vasta lukioikäisenä. Olen huomannut heissä monia yhteisiä piirteitä, mikä on alkanut kiehtoa minua. He ovat maahanmuuttajia kotimaassaan; tämä on fakta, minkä useimmat opettajat koulussa sivuuttavat ja ystävät unohtavat. Tällainen tausta voi pahimmassa tapauksessa muodostua taakaksi, jos ympärillä olevat ihmiset eivät ymmärrä, mistä erilaiset arvot ja maailmankuva nousevat.

Kulttuurinen tasapaino on tärkeä ihmisen hyvinvoinnille: tuo suurilta osin tiedostamaton varmuus siitä, miten asiat toimivat ja minkälainen käyttäytyminen on sopivaa tietyssä yhteisössä. Kun olemme sisäistäneet kulttuurin saneleman käyttäytymisen ja oletukset, meillä on lähes intuitiivinen tunne siitä, mikä on oikein, hauskaa, sopivaa tai loukkaavaa kussakin tilanteessa. Tämä tieto luo syvän turvallisuuden ja kuulumisen tunteen. (Junkkari 2003, 119.)

Lapset oppivat nämä kulttuuriset normit siinä samassa kuin aikuisetkin – ja juuri se aiheuttaa hankaluuksia. Kun kulttuureja on monta, joutuu miettimään, mitä niistä tulee noudattaa; kuulunko

näihin kaikkiin, en näistä mihinkään vai ainoastaan johonkin näistä? Kulttuuriin liittyvät piirteet opitaan vanhempien, yhteisön, koulun ja kaveripiirin kautta. Monikulttuurisessa lapsuudessa nämä kaikki saattavat toimia hyvin eri tavalla. (Junkkari 2003, 119-120.) Esimerkiksi suomalaisessa yhteiskunnassa korostetaan totuuden puhumisen tärkeyttä, kun taas Japanissa tärkeämpää on kasvojen säilyttäminen ja olla nolaamatta toista ihmistä. Lapsi, joka käy kansainvälistä koulua, kohtaa väistämättäkin ristiriitoja erilaisten kulttuurinormien vuoksi.

Musiikin sanotaan olevan tunteiden kieli. Se on aina ollut tärkeä kommunikaatioväylä; sen kautta voidaan jakaa ajatuksia silloinkin, kun sanat eivät ole mahdollisia. Tämän todistaa pelkästään jo ne lukemattomat menetelmät, joita musiikkiterapiassa käytetään autististen lasten kommunikoinnin helpottamiseksi. Se on myös osa arkipäiväämme, halusimme sen olevan tai emme. Teknologian ansiosta kuulemme musiikkia lähes joka puolella ympärillämme.

Lapset ja nuoret suhtautuvat yleisesti ottaen musiikkiin tunnepitoisemmin kuin aikuiset. Fanaattisen Michael Jackson –fanin saattaa olla vaikeaa löytää yhteinen sävel sellaisen henkilön kanssa, joka ei jaa tätä intohimoa kyseistä artistia kohtaan hänen kanssaan. Kolmannen kulttuurin lapset menettävät usein paljon suomalaiseseen musiikkikulttuuriin liittyviä tunnesiteitä ulkomailla asumisen takia.

Koska musiikki on niin suuressa osassa elämässämme ylipäätään, on se mukana myös elämämme eri kehitysvaiheissa. Eriksonin teorian mukaan (1950) ihminen käy läpi eri kehityskriisejä, joiden aikana hänen on ratkaistava eri kehitystehtäviä päästäkseen elämässä eteenpäin. Nuoruuden kehityskriisi on identiteettikriisi, josta hänen teoriansa mukaan seuraa identiteetin muovautuminen. Identiteetti rakentuu useasta osasta. Ihminen alkaa etsiä omaa paikkaansa maailmassa, rooliaan ystävien kanssa, suhdetta omaan itseensä. Myös maailmankuva ja arvot muodostuvat useimmilla nuoruuden aikana. Positiivinen identiteetti on parhaimmillaan psyykkistä hyvinvointia; ihminen tietää minne on menossa, tuntee itsensä kotoisaksi omassa kehossaan ja tärkeäksi niiden ihmisten kanssa, jotka ovat itselle tärkeitä. (Welchman 2000, 74-76.)

Tässä kehityskriisissä musiikki on useille tärkeä voimavara, sillä sen kautta ihminen peilaa omia tuntemuksiaan ja ajatuksiaan. Musiikki viestii myös paljon arvoja, joita imemme itseemme monesti huomaamattakin. Musiikki on voimakkaasti arvosävytteistä jo pelkästään siksi, että eri musiikkityyleille on omat tilanteensa ja aina esim. punk-musiikki ei ole ollenkaan tilanteeseen sopivaa. Afrikkalaisissa hautajaisissa voidaan soittaa hyvinkin meidän korviimme iloisen kuuloista musiikkia, mikä voisi olla häväistys suomalaisissa hautajaisissa.

Vieraan kulttuurin keskellä asuneelle nuorelle ympäröivän kulttuurin arvot ja normit ovat hyvin erilaisia kuin suomalaisille ikätovereilleen. Tämä tulee esiin monesti vasta Suomeen palatessa, kun erilaiset maailmankuvat ja identiteettiä muokanneet kulttuuriset arvot tulevat esiin. Tästä seurauksena syntyy lapselle kolmas maailmankuva ja kulttuuri-identiteetti, jossa molempien maiden kulttuurit sekoittuvat ja hänen on löydettävä oma tapansa tasapainotella niiden välissä. Hänestä tulee kolmannen kulttuurin lapsi.

Tässä proseminarityössäni pyrin kuvaamaan kolmannen kulttuurin lasten ja nuorten kulttuuri-identiteettiä ja musiikin merkitystä tämän identiteetin muodostamisessa. Minua kiinnostaa erityisesti, minkälainen rooli musiikilla on nuorten elämässä ja miten se vaikuttaa identiteetin muodostamiseen.

Käytän työssäni termiä kolmannen kulttuurin lapsi, mikä on yleisesti käytössä oleva termi monikulttuurisen lapsuuden kokeneista henkilöistä. Englannin kielessä puhutaan myös ATCK:sta (Adult Third Culture Kid) (Pollock & Reken 2009, 3). Tutkimuksessani viittaankin erityisesti nuoriin ja jo aikuisuuden kynnyksellä oleviin henkilöihin, joilla on ollut monikulttuurinen lapsuus. Termi kolmannen kulttuurin lapsi viittaa siis enemmän heidän taustaansa kuin ikäänsä.

1.1 Aiempi tutkimus

Kolmannen kulttuurin lapsia on tutkittu hyvin laajasti mm. psykologian ja sosiologian alojen parissa. Ruth Van Reken on tehnyt vertailevaa tutkimusta eri ikäisten kolmannen kulttuurin lasten välillä (Pollock & Van Reken 2009, 269-278). Amerikkalainen Useemin pariskunta tutki Intiassa asuvia expatriaatteja eli maastamuuttajia ja Ruth Useem keskittyi tutkimaan erityisesti heidän lapsiaan (Pollock & Van Reken 2009, 14). Junkkari (2003) on tutkinut eri puolilla maailmaa asuvia suomalaisia, aikuisia ja lapsia.

Myöskin musiikin merkitystä ihmisille on tutkittu paljon, näistä esimerkkinä Slobodan ja O'Neillin (2001) tutkimus musiikinkuuntelun vaikutuksesta tunteisiin sekä Saarikallion ja Erkkilän (2007) tutkimus musiikin roolista murrosikäisten mielialasäätelyssä. Myös North, Hargreaves ja O'Neill (2000) tutkivat kyselyn avulla sitä, minkälainen merkitys musiikinkuuntelulla on nuorille ja totesivat sen sitoutuvan ensisijaisesti identiteetin rakentamiseen ja tunteiden säätelyyn.

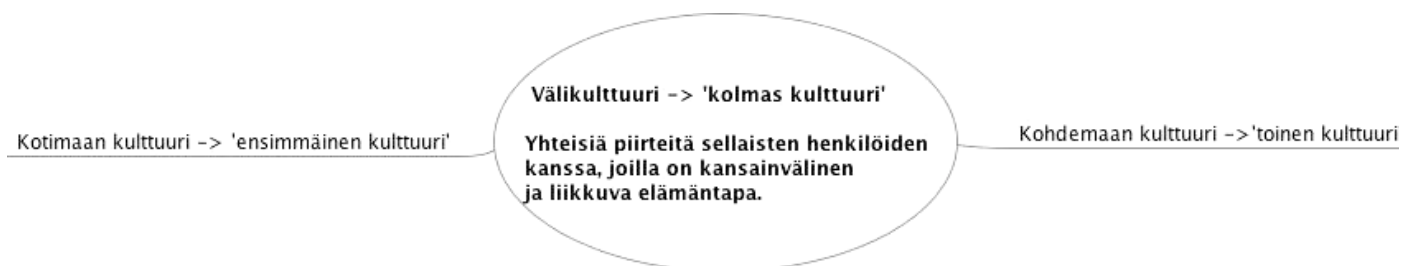
2 KOLMANNEN KULTTUURIN LAPSI

2.1 Kolmas kulttuuri

Kolmannen kulttuurin lapsista käytetään Suomessa myös nimitystä matkalaukkulapsi tai monikulttuurinen lapsi. Suurin osa tämän päivän suomalaisista matkalaukkulapsista on lapsia, jotka vanhempiensa työn takia ovat asuneet useita vuosia, joskus koko lapsuutensa ulkomailla (Junkkari 2003, 117). Kolmannen kulttuurin lapsi käsitteenä juontaa juurensa alun perin englanninkieliseen termiin Third Culture Kid (TCK). Kaksi sosiologia, Ruth Hill Useem ja John Useem, ottivat termin käyttöön 1950-luvulla tutkiessaan amerikkalaisia, jotka työskentelivät Intiassa lähetystyöntekijöinä, avustustyöntekijöinä, liikemaailmassa, kouluissa, median edustajina ja ulkomaalaisvirastoissa. Useemit tapasivat Intiassa monia ekspatriaatteja eli maastamuuttajia eri puolilta ja huomasivat, että jokaisessa yhteisössä, jossa nämä ekspatriaatit elivät (esim. lähetystyöntekijöiden ja armeijan työntekijöiden omat yhteisöt), oli omat erityispiirteensä, hieman erilaiset juuret ja yksilölliset elämäntyylit. Tästä huolimatta ne olivat kuitenkin kiinnittyneet lujasti toisiinsa. He olivat luoneet elämäntyylin, joka ei ollut verrattavissa kotikulttuuriin eikä uuden maan kulttuuriin, vaan joka oli jotain siltä väliltä. (Pollock & Van Reken 2009, 14.)

Useemit määrittelivät kotikulttuurin, mistä perheen vanhemmat olivat peräisin, *ensimmäiseksi kulttuuriksi*. He kutsuivat maailmaa ja sen kulttuuriperinnettä, jossa perhe nyt eli (tässä tapauksessa Intia), *toiseksi kulttuuriksi*. Sitten se identifioivat maastamuuttajien yhteisön kulttuurin *välikulttuuriksi* ja nimesivät sen *kolmanneksi kulttuuriksi*. (Pollock & Van Reken 2009, 14.)

Tätä mallia voitaisiin kuvata myös seuraavalla kuviolla:



KUVIO 1 Kolmannen kulttuurin malli (Van Reken 2009, 14).

Ruth Useem keskittyi tutkimaan erityisesti lapsia, jotka kasvavat kolmannen kulttuurin keskellä. Hän alkoi kutsua heitä *kolmannen kulttuurin lapsiksi* ja määritteli termin kuvaamaan lapsia, jotka

muuttavat vanhempiensa mukana uuteen yhteiskuntaan. Useem ei keskittynyt tutkimuksessaan vain yhteen TCK-ryhmään, vaan otti huomioon lasten eri taustat. Hän löysi paljon yhdistäviä tekijöitä lasten elämästä. Yksi näistä oli lasten edustusrooli; kolmannen kulttuurin lapset nähtiin 'pikkusuurlähettiläinä', 'pikkulähetteinä', 'pikkusotilaina' jne. Heidän ympärillään olevat ihmiset, mukaan lukien vanhemmat, olettivat lasten käytöksen heijastelevan vanhempien työhön liittyvää arvomaailmaa ja tavoitteita, sillä muutoin lapset olisivat voineet vaarantaa vanhempiensa uran. Useem ajatteli tämän tehtävän vaikuttavan vahvasti siihen, että kolmannen kulttuurin lapset erosivat muista monikulttuurisissa ympäristöissä kasvavista lapsista. (Pollock & Van Reken 2009, 15.)

Maailma on muuttunut paljon Useemien tutkimuksen jälkeen. Useimmat kolmannen kulttuurin lapset eivät enää elä oman, tiiviin yhteisön keskellä, vaan he integroituvat heitä ympäröivään maailmaan huomattavasti enemmän. Näin ollen yhteisön asettamat paineet edustustehtäviin liittyen ovat jonkin verran helpottuneet. Kun ennen lähes kaikki kolmannen kulttuurin lapset opiskelivat omissa sisäoppilaitoksissaan, useimmat käyvät nykyään paikallista tai kansainvälistä koulua. (Pollock & Van Reken 2009, 16.)

Junkkari (2003, 118) kuvailee kolmatta kulttuuria elämäntyylinä, jonka ovat luoneet ja jakaneet sellaiset vanhemmat, jotka ovat kotoisin yhdestä kulttuurista ja muuttavat toiseen. Heidän lapsensa joutuvat muuton kautta kulttuurikylpyyn, jossa he eivät ainoastaan tutki, opiskele tai analysoi muita kulttuureja vaan kokevat sen tunnetasolla.

Loppujen lopuksi nykypäivän kolmannen kulttuurin lapsi voitaisiin määritellä seuraavasti:

”Kolmannen kulttuurin lapsi on henkilö, joka on viettänyt merkittävän osan kehitysvuosistaan vanhempiensa kulttuurin ulkopuolella. Hänellä on suhde kaikkiin häntä ympäröineisiin kulttuureihin ja hänen elämäänsä on sulautunut elementtejä jokaisesta häntä ympäröineestä kulttuurista, mutta hän ei koe mitään niistä täysin omakseen. Kokemus kuulumisesta johonkin syntyy hänelle toisten samankaltaisen taustan omaavien seurassa.”
(Pollock & Van Reken 2009, 20-23.)

Eräs nuori kuvasi tätä määritelmää osuvasti Nykyajan paimentolaiset –kirjassa: ”Elämä on kuin rikas tanssi samanaikaisesti monessa kulttuurissa, mutta samalla tuo rikkaus tekee mahdottomaksi

lopettaa tanssimista! Kuinka voi tuoda yhteen ne monet kulttuurit, joissa olen elänyt ja syleillä niitä kaikkia samanaikaisesti?” Toinen nuori kertoi, että hänelle ei tule koskaan koti-ikävä, koska kotia ei ole missään. Toisin kuin monille suomalaisille nuorille, kolmannen kulttuurin lapsille koti on enemmänkin mielentila kuin fyysinen sijainti. Useat lapset ja nuoret ovat tästä syystä eniten kotonaan muiden kolmannen kulttuurin lasten kanssa. Silloin he kokevat tulevansa kokonaisesti ymmärretyiksi ja kuulluiksi. (Junkkari 2003, 119, 125.)

2.2 Kolmannen kulttuurin lapsen profiili nykypäivänä

Koska enää kolmannen kulttuurin lapset eivät asu siis omalla erityisalueellaan, on termi joutunut arvostelun kohteeksi. Miten voidaan puhua yhtenäisestä kulttuurista sellaisten ihmisten keskellä, jotka eivät asu toistensa läheisyydessä? Tällöin lähdetään liikkeelle kulttuurin määrittelemisestä. Kulttuuri voidaan laajimmillaan määritellä elämäntapana, joka jaetaan muiden ihmisten kanssa. Kolmannen kulttuurin lapset jakavat merkittävän paljon samantyyppisiä ja tärkeitä elämäkokemuksia huolimatta niistä yksilöllisistä eroista ja erilaisista yhteisöistä, joiden keskellä he ovat eläneet. Tämän lisäksi suurin osa kokemuksista, joita kolmannen kulttuurin lapset jakavat, tapahtuvat identiteetin kannalta tärkeässä elämänvaiheessa vaikuttaen heidän minäkuvaansa ja kulttuuri-identiteettiinsä. (Pollock & Van Reken 2009, 16.)

Nämä kokemukset, joita kolmannen kulttuurin lapset lähes poikkeuksetta jakavat, voidaan erottaa kahteen eri osaan:

1. *Kasvaminen todella monikulttuurisessa ympäristössä.* Kolmannen kulttuurin lapset eivät pelkästään katso vierestä vieraita kulttuureja tai analysoi niitä, vaan he elävät itse kulttuurien monimuotoisuuden keskellä matkustaessaan kahden tai useamman maan väliä vuosien ajan. Jotkut kolmannen kulttuurin lapset ovat käyneet läpi niin monta muuttoa, että he ovat olleet tiiviissä kosketuksessa jopa neljän eri kulttuurin kanssa. (Pollock & Van Reken 2009, 17-18.)
2. *Kasvaminen hyvin liikkuvassa maailmassa.* Liikkuvuus on hyvin yleistä kolmannen kulttuurin lasten maailmassa. Joko lapsi itse tai ihmiset hänen ympärillään ovat jatkuvasti tulossa tai lähdössä. Ihmiset ympärillä vaihtelevat, ja myös fyysinen ympäristö muuttuu usein. (Pollock & Van Reken 2009, 17-18.)

Pollockin ja Rekenin (2009, 17-18) mukaan kolmannen kulttuurin ympäristön jäsenillä saattaa olla

myös muita yhteisiä piirteitä:

1. *Eroavaisuudet muihin ikätovereihin nähden.* Monet kolmannen kulttuurin lapset kasvavat ympäristössä, jossa heidän identiteettiään määrittää pitkälti fyysiset eroavaisuudet ympäröiviin ihmisiin. Kuitenkin, vaikka fyysiset ominaisuudet olisivat samankaltaiset, kolmannen kulttuurin lapsella on usein merkittävästi erilainen maailmankuva kuin muilla ikätovereillaan sekä koti- että kohdemaassa.
2. *Tieto 'kotiinpaluusta'.* Toisin kuin perinteiset maahanmuuttajaperheet, kolmannen kulttuurin perheet palaavat yleensä jossain vaiheessa lopullisesti takaisin kotimaahansa. Tietenkään kaikki eivät palaa, mutta tämä on kuitenkin yleinen olettaus jo ensimmäistä kertaa lähdettäessä. Tämä tieto vaikuttaa esimerkiksi koulutusvalintoihin ja siihen, panostetaanko paikallisen kielen oppimiseen vai pyritäänkö ylläpitää omaa äidinkieltä mahdollisimman paljon.
3. *Etuoikeutettu elämäntapa.* Perinteisesti diplomaatit, sotilaat ja kansainvälisten suuryritysten työntekijät ovat olleet osa yläluokkaa. Organisaatio, jolle työskennellään, saattaa järjestää lapsille oman autokuskin tai organisoida kodin siivouspalvelut. Pelkästään mahdollisuus matkustaa ympäri maailmaa organisaation sponsoroimana, on etuoikeus, josta esimerkiksi lähetystyöntekijät pääsevät osallisiksi.
4. *Yhteisön identtisyys ja siitä aiheutuvat paineet.* Lähetystyöntekijät, diplomaatit ja muut ulkomailla työskentelevät henkilöt asuvat ja työskentelevät usein melko tiiviisti oman yhteisönsä keskellä. Monet kolmannen kulttuurin yhteisön jäsenet ovat tietoisempia edustamistaan rooleista kuin ikätoverit kotimaassa. Vanhempien työ on monesti vahvasti arvosävytteistä, mikä vaikuttaa myös lapsilta odotettuun käytökseen.

Tietysti on olemassa myös poikkeuksia, eivätkä kaikki näistä piirteistä sovi jokaiseen kolmannen kulttuurin lapseen. Esimerkiksi monet lähetystyötä tekevistä perheistä elävät hyvin yksinkertaista elämää, eivät suinkaan omien siivoojien ja autokuskien ympäröimänä. Se, kuinka paljon nämä piirteet ilmenevät, riippuu paljolti siitä työmuodosta, mitä harjoitetaan sekä asuinympäristöstä. (Pollock & Van Reken 2009, 18.)

Myöskään ulkomailla vietetyn ajan pituus ei sinällään määrittele sitä, miten syvä vaikutus sen antamalla kokemuksilla on lapsen kehitykseen. Olennaisempia tekijöitä ovat lapsen ikä, persoonallisuus, perhetilanne ja osallistuminen paikalliseen kulttuuriin. Voidaan kuitenkin sanoa, että tullakseen aidoksi kolmannen kulttuurin lapseksi henkilön on asuttava ulkomailla jossain vaiheessa 18 ensimmäisen elinvuotensa aikana. Mitä pitempi ulkomailla vietetty ajanjakso on, sitä

suurempi sen vaikutus luonnollisesti on lapsen elämään. Nuoruus on aikaa, jolloin tunne identiteetistä ja ihmissuhteista sekä näkemys maailmasta muotoutuvat hyvin perustavanlaatuisesti. Kun aikuinen muuttaa toiseen maahan ja kokee kulttuurishokin, hänkin tarvitsee sopeutumisaikaa; kuitenkin hänen arvomaailmansa, identiteettinsä ja ihmissuhteensa perheenjäsenten ja ystävien kanssa ovat saaneet muotoa jo kotikulttuurissa. Lapsilla sitä vastoin muuttaminen kulttuurien välillä tapahtuu aikana, jolloin hän ei ole saattanut loppuun oman henkilökohtaisen ja kulttuurisen identiteettinsä muodostamista. Nimenomaan tämä yhdistelmä: eläminen hyvin nopeasti muuttuvassa maailmassa monien kulttuurien vaikutuksessa tärkeiden kehitysvuosien aikana muovaa kolmannen kulttuurin lapsen persoonallisuutta syvällisellä tavalla. (Junkkari 2003, 118-119.)

2.3 Globalisaation vaikutus kolmannen kulttuurin lapsiin

Kolmannen kulttuurin lasten määrä nousee jatkuvasti globalisaation myötä. Ilmiö on ikään kuin pienoismalli siitä, mikä on yhä useamman perheen normaali tilanne eri yhteiskunnissa. Yhä harvemmat yhteisöt nimittäin pysyvät kulttuurisesti homogeenisinä median antavien mahdollisuuksien ja jatkuvasti kasvavan matkustuksen myötä. Kasvaminen monen kulttuurin keskellä tulee enemmänkin normiksi kuin poikkeukseksi – jopa niille, jotka eivät koskaan lähde kotimaastaan. Näin ollen kolmannen kulttuurin lapsi on eräänlainen tulevaisuuden ihmisen prototyyppi. (Junkkari 2003, 117.)

3 PERSOONALLISUUDEN KEHITYS JA IDENTITEETTI

3.1 Identiteettiteorioita

Identiteetti on monialainen tutkimuskohde, minkä vuoksi sen määritelmä on pitkälti kiinni siitä, mistä näkökulmasta identiteettiä tarkastellaan. Monet tutkijat ovat todenneet, että identiteetin käsite on niin monivivahteinen, että sitä on erittäin vaikea määrittellä ja vielä vaikeampaa tutkia. Persoonallisuuden psykologista kuvausta on tehty monista teoreettisista lähtökohdista. Niitä ovat mm. psykoanalyttiset teoriat, oppimisteoriat, humanistiset teoriat ja piirreteoriat. Käsitykset siitä, miten persoonallisuus kehittyy ja miten sen patologisia piirteitä voidaan hoitaa, vaihtelevat teoriasta toiseen. (Pulkkinen 1988, 76.)

Persoonallisuuden kehitystä koskevia näkemyksiä on ryhmitelty mekanistisiin, organistisiin ja kontekstuaalisiin malleihin. Mekanistisessa mallissa painotetaan muutoksen ja sitä aiheuttavien syytekijöiden analyysiä kontrolloiduissa ärsyke-reaktio -asetelmissä. Mallia on arvosteltu siitä, että se pelkistää monimuotoisen toiminnan yksinkertaisiksi ärsyke-reaktio -kytkennöiksi ja kehityksen näissä kytkennöissä esiintyviksi muutoksiksi. Persoonallisuuden kehityksen organismin kehitykseen kytkevä ns. organistinen malli puolestaan korostaa sitä, että ihminen käy kehittyessään läpi sarjan laadullisesti erilaisia vaiheita. Mm. Eriksonin teoria psykososiaalisesta kehityksestä ja Piaget'n teoria kognitiivisesta kehityksestä edustavat tällaista näkemystä. Kontekstuaalinen malli eroaa organistisesta mallista siten, että sen mukaan kehitysmuutokset ovat organismin ja ympäristön vuorovaikutuksen tulosta. Ympäristön vaikutteet edistävät ihmisen kehitystä, mutta toisaalta ihminen myös muovaa ympäristöään. Ihminen vaikuttaa omaan kehitykseensä siis toiminnallaan. (Pulkkinen 1988, 76-77.)

Käsittelen työssäni erityisesti organistista ja kontekstuaalista mallia nuoruuden keskeisten kehitysprosessien näkökulmasta. Näitä kehitysprosesseja ovat mm. identiteetin, yhteisyydentunteen ja itsesäätelyn kehitys.

3.1.1 Eriksonin teoria identiteetin muovautumisesta

Sana identiteetti tarkoittaa samanlaisuutta, yhtäläisyyttä. Erikson (1950) on kiinnittänyt huomiota siihen, että ihmisellä on tarvetta tuntea omaan olemassaolonsa liittyvää samankaltaisuutta ja jatkuvuutta vuodesta ja erilaisista tilanteista toiseen, vaikka ulkoiset piirteet kehityksen myötä

muuttuisivatkin ja käyttäytyminen vaihtelisi kypsymisen ja uusien roolien myötä. Sen lisäksi, että ihmiselle on tärkeää henkilökohtainen jatkuvuuden tunne hän odottaa myös, että muutkin havaitsevat tuon jatkuvuuden hänessä. (Pulkkinen 1988, 77.)

Pulkkinen (1988, 78-81) on jäsentänyt psykososiaalista kehitystä Eriksonin teorian mukaisesti kahdeksaan vaiheeseen, joissa biologiset ja sosiaaliset muutokset edellyttävät yksilöltä sopeutumista. Koska työni käsittelee nuoruuden kehityskriisejä, keskityn tässä teoriassa nuoruuden kehitystehtäviin.

1. Luottamus vastakohtana epäluottamus

Identiteetin muodostumisen perusta on siinä, että lapsi havaitsee itsensä erilliseksi ulkomaailmasta, erityisesti äidistä. Jos ulkomaailma vastaa hyvin lapsen tarpeisiin, kehittyy luottamus ympäristöä kohtaan.

2. Autonomia vastakohtana häpeä ja epäily

Biologinen kehittyminen avaa mahdollisuuksia kontrolloida omaa toimintaa. Niinpä lapsi voi ensi kertaa kokea oman tahdon ja itsekontrollin. Tämä voi aiheuttaa myös ristiriitoja, kun hänen tahtonsa onkin erilainen kuin ympäröivien ihmisten. Ristiriidan epäonnistunut ratkaisu voi johtaa jatkuviin häpeän ja epäilyksen tunteisiin.

3. Aloitteisuus vastakohtana syyllisyydentunne

Alle kouluikäisenä lapsi tuntee voimakasta kiintymystä vastakkaista sukupuolta olevaan vanhempansa. Tyttö saattaa kokea äidin kilpailijakseen ja samalla tuntea tästä syyllisyyttä. Lapsi samaistuu samaa sukupuolta olevaan vanhempansa omaksuen tämän toiminta- ja ajattelutapoja. Epäonnistunut mustasukkaisuuden tunteen käsittely voi johtaa syyllisyydentunteisiin.

4. Ahkeruus vastakohtana alemmuudentunne

Kouluikäisenä mielihyvää aiheuttaa työn loppuunsaattaminen ahkeruuden avulla, jos lapsen toimintaan suhtaudutaan hyväksyvästi. Jos lapsi kohtaa vain kritiikkiä, seuraa alemmuudentunteita. Myönteinen kehitys johtaa sosiaalisten roolien monipuolistumiseen.

5. Identiteetti vastakohtana omien roolien epäselvyys

Identiteetti merkitsee kosketusta ulkoisen sosiaalisen maailman ja nuoren lapsuudessa kehittyneen sisäisen maailman kanssa. Kehitysvaiheen vaarana on identiteetin epäselvyys. Nuori saattaa tuntea itsensä kykenemättömäksi vastaanottamaan yhteiskunnallisia uusia rooleja. Identiteetin muotoutumisen edellytyksenä Erikson pitää a) kokonaisuudeksi eheytymistä, jolloin nuori tuntee olevansa sama ihminen muuttuvista tilanteista, rooleista ja minää koskevista havainnoista huolimatta, b) jäsentymistä suhteessa aikaan, jolloin menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus koetaan kokonaisuudeksi ja c) jäsentymistä ympäristöön, joka koostuu merkittävistä ihmisistä, kulttuurista

ja ympäristöstä. Eri alueilla esiintyvän jäsentymisen tuloksena syntyvä identiteetin tunne tuottaa kokemuksen psykososiaalisesta hyvinvoinnista. Jäsentymisen ongelmat puolestaan vaikeuttavat identiteetin tunteen kokemista. Roolien epäselvyys tulee esille siinä vaiheessa, kun nuoren on ratkaistava läheisyyteen, tulevaisuuteen ja elämäkatsomukseen liittyviä kysymyksiä. Tällainen tilanne saattaa ilmetä esimerkiksi ammattia valittaessa.

6. *Läheisyys vastakohtana eristyneisyys*

Identiteetin muodostuminen on edellytys läheisten ihmissuhteiden luomiselle. Vaikeudet ystävyys- ja seksuaalisuhteiden muodostamisessa voivat johtaa eristäytymiseen.

7. *Tuottavuus vastakohtana lamaantuminen*

Ihmisellä on halu synnyttää uutta ja ohjata seuraavaa sukupolvea. Myös tunne siitä, että on vastuussa jostain, on merkittävä. Ilman tätä kokemusta voi tapahtua psykososiaalista taantumista.

8. *Minän eheys vastakohtana epätoivo*

Viimeinen vaihe tarkoittaa, että ihminen kokee eletyn elämän merkitykselliseksi. Epätoivo ilmaisee tunteen, että aika on liian lyhyt, jotta voisi yrittää alkaa uutta elämää löytäen eheytyksen muulla tavoin.

3.1.2 Kontekstuaalinen näkökulma

Vaikka Eriksonin näkemys identiteetin kehityksestä kytkeytyy käsitykseen organismin vaiheittaisesta kehityksestä, sillä on ollut huomattavaa vaikutusta tuoreempaan *kontekstuaaliseen näkemykseen*. James Marcia on pyrkinyt konkretisoimaan Eriksonin identiteetin käsitettä ja samalla hän on kytkenyt identiteetin kehityksen psykososiaalisiin valintoihin. (Pulkkinen 1988, 81.)

Marcian mukaan identiteetti voidaan muodostaa aikaisintaan murrosiässä, mutta identiteetin etsintä voi olla vuosia kestävä prosessi. Identiteetti tarkoittaa kokemusta siitä, että sisäiset tarpeet, kyvyt ja itsestä tehdyt havainnot ovat jäsentyneet toisiinsa, ts. ne sopivat yhteen. Jos ne ovat hyvin toisiinsa jäsentyneitä, yksilö on tietoinen niin omasta ainutlaatuisuudestaan kuin samankaltaisuudestaan muiden kanssa sekä tunnistaa omat heikkoutensa ja vahvuutensa. Tällaisen identiteetin löytämiseen sisältyy myös kriisi, jonka kautta tullaan tietoiseksi monista vaihtoehdoista, joiden kesken on tehtävä valinta. (Pulkkinen 1988, 81-82.)

Marcia erottaa neljä identiteettitilastusta sen mukaan, onko nuori ylipäättään kokenut identiteettikriisiä, ja jos on, niin missä vaiheessa hän on kriisin käsittelyssä. Kriteereinä ovat tunnustelu ja sitoutuminen, jotka määrittelevät identiteettitilastuksen. Ensimmäinen identiteettitilastus

on *identiteetin epäselvyys*. Epäselvä identiteetti saattaa olla joko nuorella, joka on jossakin määrin kokenut kriisin, mutta ei ole pystynyt sitoutumaan, tai nuorella, joka ei ole käynyt minkäänlaista vaihtoehtojen tunnustelua läpi sitoutuakseen mihinkään ratkaisuun. Nuorella ei välttämättä ole realistista käsitystä esimerkiksi siitä, mitä vaaditaan tietyn ammatin saavuttamiseksi tai kyseisen ammatin työnkuvasta. Mielitymykset saattavat vaihdella rajustikin uusien vaihtoehtojen ilmaantuessa. (Pulkkinen 1988, 83.)

Toinen identiteettistatus on *identiteetin omaksuminen*, jossa yksilö ei ole kokenut kriisiä eikä siten tunnustellut vaihtoehtoja, mutta on sitoutunut ratkaisuun omaksuttuaan esimerkiksi vanhempien arvot ja asenteet. Nuoren omia päämääriä on vaikea erottaa vanhempien toiveista. (Pulkkinen 1988, 82.) Tällainen identiteettistatus saattaa olla vaarana kolmannen kulttuurin lapsella, sillä heidän lapsuuteensa liittyy vahvasti vanhempien tekemän työn ja arvojen edustaminen. Omaksuttu identiteettistatus on hyvin hataralla pohjalla, sillä esimerkiksi Suomeen palattaessa nuori saattaa huomata ympäristön suhtautuvan asioihin hyvin eri tavalla ja omaksutut arvot menettävät merkityksensä.

Kolmas identiteettistatus on *etsintävaihe*. Yksilö on parhaillaan kriisissä - hän tunnustelee vaihtoehtoja, mutta ei ole sitoutunut vielä mihinkään. Nuori on tietoinen vanhempiensa toiveista, mutta koettaa löytää ratkaisun näiden toiveiden, yhteiskunnallisten odotusten ja omien kykyjensä väliltä. (Pulkkinen 1988, 82.) Monet kolmannen kulttuurin lapset kamppailevat oman tahdon ja vanhempien mielipiteiden välillä. Lähetystyöntekijäperheen lapsi ei välttämättä saa kuunnella rock-musiikkia tai diplomaatin lapsi ei saa ottaa lävistyksiä tai tatuointeja. Tällaiset rajoitukset korostuvat vanhempien ollessa tiettyjä arvoja ja profiilia edustavassa työssä. Monesti lapsi saattaa olla sopusoinnussakin vanhempien arvojen kanssa, mutta se saattaa myös aiheuttaa aivan toiseen ääripäähän pyrkimistä.

Neljäs identiteettistatus on *identiteetin selkiyttäminen*. Jos yksilö on kokenut kriisin ja sitoutunut johonkin monista vaihtoehdoista, hän suhtautuu ympäristöön realistisesti ja löytää keinot käsitellä ympäristössä tapahtuvia muutoksia ja itseän kohdistuvia odotuksia. Tämä on luonnollisesti ihanteellinen malli nuoren kehitystä ajatellen. Identiteetin selkiyttäminen on pitkäaikainen, aikuisuuteen jatkuva prosessi. On havaittu, että identiteetti ei ole pysyvä edes identiteetin selkiyttäneiden osalta, vaan selkiytynyt identiteetti voi joutua uuteen kriisiin myöhemmässä elämänvaiheessa, jolloin on taas pyrittävä kokoamaan eri roolit kokonaisuudeksi. (Pulkkinen 1988, 82-83.)

Psykologiassa identiteetin käsite kytkeytyy läheisesti minän ja egon käsitteisiin. Minän käsitettä on tarkasteltu kahtia jaettuna siten, että nk. prosessiminä vastaa ajattelevaa, tuntevaa ja toimivaa yksilöä kun taas rakenneminä vastaa sitä kuvaa, joka prosessiminällä on itsestään. Minäkäsité jaetaan siis kahteen osaan: psykologisiin prosesseihin ja tiettyyn ajatusmalliin, joka koostuu niistä käsitteistä, joita yksilö käyttää määritellessään itseään. (Liebkind 1988, 62.) Identiteetti edustaa sitä prosessia, minkä yhteydessä ihminen pyrkii integroimaan sekä monenlaiset roolit ja statukset että erilaiset kokemukset pysyväksi ja ehjäksi minäkuvaksi. (Campbell & Rew 1999, 7.) Tämä on erityisen haasteellista kolmannen kulttuurin lapsen elämässä, sillä kulttuurista ja elämänpiiristä toiseen siirryttäessä hänellä on jatkuvasti uusia rooleja ja statuksia. Uskon, että ihmisten ja ympäristön vaihtuessa ympäriltä pysyvä ja ehjä minäkuva tuo lapselle turvallisuudentunteen.

3.2 Sosiaalinen identiteetti

Tutkin työssäni monikulttuurisen ympäristön vaikutusta identiteettiin, joten sosiaalinen identiteetti on yksi avainsanoistani. Koska identiteetti – entinen, uskonnollinen, seksuaalinen, sukupuoleen viittaava ja kansallinen – ei kehity tyhjiössä, vaan tiiviissä kanssakäymisessä ympäristön kanssa ja koska jokaisella yksilöllä on lukuisia eri identiteettejä, jotka eivät ilmene kaikissa tilanteissa, jokainen näistä identiteeteistä on määriteltävä sosiaalisen kanssakäymisen yhteydessä. Monet identiteettitutkijat ovat esittäneet, että identiteetti muodostuu ja sitä ylläpidetään välittömässä vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Nämä vuorovaikutustilanteet ovat jo sinänsä eräs tapa määritellä sosiaalista tilannetta tai hahmottaa todellisuutta. Lyhyesti määriteltynä identiteetti on yhtä kuin sisäistetyt roolit. (Liebkind 1988, 63.) Vallitseva ihmisryhmä asettaa vähemmistölle identiteetin viitekehyksen. Esimerkiksi Amerikan musta väestö joutuu jatkuvasti kamppailemaan sen kanssa, tulisiko heidät määritellä rodun, ihonvärin, kansallisuuden vai kenties yhteiskuntaluokan mukaan. (Campbell & Rew 1999, 10.)

Sosiologian klassisia näkemyksiä identiteetin muodostumisesta edustaa Hallin sosiologinen subjektikäsitys. Sen mukaan identiteetti muodostuu minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Subjektilla on yhä sisäinen ydin tai olemus, mutta ulkopuoliset kulttuuriset maailmat ja niiden tarjoamat identiteetit muokkaavat jatkuvasti subjektin sisäistä ydintä eli minää. Identiteetti yhdistää nämä julkiset maailmat henkilökohtaisen maailman kanssa. Kun projisoimme itsemme näihin kulttuurisiin identiteetteihin ja sisäistämme niiden arvot sekä merkitykset osaksi itseämme, helpottuu subjektiivisten tunteiden liittäminen niihin objektiivisiin paikkoihin, jotka ovat osa kulttuurista maailmaamme. (Hall 1999, 22.) Toisin sanoen identiteetti siis vakauttaa subjektit ja

niiden asuttamat kulttuuriset maailmat tehden niistä yhtenäisempiä ja ennustettavampia.

Sosiaalisen identiteetin teorian mukaan ihmisillä on suuri pyrkimys ylläpitää korkeaa itsetuntoa ja tämä saavutetaan samaistumalla ihmisiin, joilla on positiivinen minäkuva. Sekä kolmannen kulttuurin että muidenkin suomalaisten lasten ja nuorten parissa tämä ilmenee usein omiin idoleihin samaistumisessa. Yksilö pyrkii erottelemaan sen ryhmän, mihin kokee kuuluvansa vahvasti muista ryhmistä omalle ryhmälle suotuisien määritelmien kautta. Tällä tavoin korostamalla omia hyviä puoliaan ja vertailemalla omaa ryhmäänsä muihin he ylläpitävät positiivista sosiaalista identiteettiä. (MacDonald & Hargreaves & Miell 2002, 9.)

Mead (1934) korostaa minuuden ja yhteiskunnan välistä vuoropuhelua identiteetin rakentumisessa; emme voi ymmärtää toista ilman toista, ja identiteetti rakentuu täten kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa. Meillä on useita sosiaalisia rooleja, jotta voisimme ymmärtää minuuttamme muiden ihmisten näkökulmasta. Tällöin me ikään kuin katsomme itseämme ulkopuolisen silmin. (MacDonald et al 2002, 10.)

Identiteetti koostuu siis erilaisista rooleista ja skeemoista. Nämä skeemat voivat olla myös ristiriitaisia; näin on monesti esimerkiksi taiteilijoiden kohdalla, jotka saattavat lavalla vaikuttaa avoimilta ja sosiaalisilta, mutta ovat arkielämässä hyvinkin introvertteja. Mitä tulee sosiaalisiin rakenteisiin, erilaiset sosiaaliset roolit ovat jatkuvassa muutoksessa – jokainen vuorovaikutustilanne voi johtaa uusiin rakenteisiin identiteetin sisällä. (MacDonald et al 2002, 10.) Identiteetti voi kuitenkin olla eheä erilaisista rooleista huolimatta, jos yksilöllä on kokonaisvaltainen ja realistinen käsitys itsestään.

3.3 Kansallinen identiteetti ja kulttuuri-identiteetti

Tunnettu kulttuurintutkija, 1950-luvulla Jamaikalta Isoon-Britanniaan muuttanut Stuart Hall kirjoittaa identiteetistä näin: ”Ajatellessani käsitystäni omasta identiteetistäni tajuan sen aina liittyneen siihen tosiseikkaan, että olen maahanmuuttaja, eroon teihin muihin nähden.” Jokainen maahanmuuttaja ja ekspatriaatti, kohtaa kaksi klassista kysymystä: ”Miksi olet täällä?” ja ”Koska palaat takaisin kotiin?” Mutta usein maahanmuuttajuus koostuu pelkästä menomatkasta. Ei ole ”kotiä”, johon palata. (Hall, 1999, 10.) Kolmannen kulttuurin lapset kohtaavat nuo samat kysymykset, ja vaikka fyysinen koti odottaisikin Suomessa, on kotimaan merkitys usein hyvin häilyvä.

Koska tutkin työssäni kolmannen kulttuurin lasten identiteettiä, lienee paikallaan käsitellä myös kulttuuri-identiteettiä. Kuten sosiaalista identiteettiäkin määriteltessä, törmäämme taas siihen ongelmaan, ettei tässäkään tapauksessa voida puhua vain yhdestä identiteetistä. Esimerkiksi Etelä-Afrikassa on kymmeniä, ellei jopa satoja, eri etnisiä ryhmiä, joilla on omat musiikkikulttuurinsa, perinteensä ja kielensä. Ei voida puhua vain yhdestä kansallisesta identiteetistä, koska jokaiselle näistä etnisistä ryhmistä se merkitsee eri asioita.

Kansallisen identiteetin määrittelyä voitaisiin kuvata ylhäältä alas suuntautuvana projektina. 'Virallinen' määritelmä pohjautuu kansakunnan sisäisiin, erilaisiin etnisiin ja kulttuurisiin identiteetteihin. Kansallisuus toimii ikään kuin sementtinä näiden etnisesti ja kulttuurisesti eroavien ryhmien välillä ja saa ne pysymään yhdessä. Kun puhutaan siis kansasta, puhutaan valtion ja kulttuurin tiiviistä yhdistelmästä. (Folkestad 2002, 153.)

Tällainen kansallisen identiteetin määritelmä nousee pintaan kun määritellään kansallista koulutusjärjestelmää ja kun maanlaajuista opetussuunnitelmaa rakennetaan vallitseviin arvoihin perustuen. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että monikulttuurisessa maassa myös monikulttuurinen opetus on suuremmassa roolissa, sillä siihen on enemmän resursseja ja yhteiskunta suhtautuu monikulttuurisuuteen positiivisesti. (Folkestad 2002, 153.)

Kulttuurinen identiteetti voidaan nähdä juuri päinvastoin, eli alhaalta ylöspäin suuntautuvana projektina. Suurin osa kulttuurillisista piirteistä, kuten musiikki, ovat olleet olemassa kauan ennen virallisia maanvälisiä rajoja tai ne ovat ilmenneet samanlaisen musiikkimaun omaavien kesken, huolimatta kansallisista tai etnisistä rajoitteista. Niinpä yksilöllä voi olla useampi kuin yksi kulttuuri-identiteetti, sisältäen musiikin itsessään ja myös sen musiikillisen kontekstin, jossa se ilmenee. Nykypäivän globaalissa maailmassa tämä tarkoittaa myös sitä, että yksilö voi halutessaan valita itselleen erilaisia kulttuuri-identiteettejä, jopa vaihdella niitä. (Folkestad 2002, 154.) Voin havainnollistaa tätä seuraavalla esimerkillä: olen kansalliselta identiteetiltäni suomalainen, mutta kulttuuri-identiteettini on muovautunut eri kansallisuuksia ja kulttuureja kohdatessani. Niinpä musiikilliset juureni pohjautuvat mm. länsimaiseen taidemusiikkiin, afroamerikkalaiseen pop- ja rock-musiikkiin, afrikkalaiseen musiikkiin ja suomalaiseen kansanmusiikkiin.

4 MUSIIKILLINEN IDENTITEETTI

Musiikki koskettaa meistä lähes jokaista: hyvin harva ihminen voi sanoa, ettei ole lainkaan kiinnostunut musiikista millään tavalla. Emme myöskään voi välttyä kuulemasta musiikkia kaupassa, asiakaspalvelun odotuslinjalla tai vaikkapa tv-sarjan taustalla. Se on siis melko suuri osa jokapäiväistä elämäämme.

Useat tutkijat ovat esittäneet, että musiikin viehätysvoima nuoruudessa piilee sen kyvyssä tuoda esiin erilaisia kehitystehtäviä, kuten arvojen ja uskomusten omaksuminen, sosiaalisesti hyväksyttävän käyttäytymisen hallitseminen, itsenäistyminen vanhemmista emotionaalisella tasolla ja kyky luoda kypsiä ihmissuhteita muihin ikätovereihin. Musiikki auttaa näitä nuoria hallitsemaan niitä moninaisia tunteita, joita nämä kehitystehtävät tuovat mukanaan. (Tarrant et al 2002, 135.)

Media on suuressa roolissa nuoren läpikäydessä erilaisia identiteettejä. Erityisesti musiikin vaikutus nuoren elämässä on erityisen merkittävä verrattuna muihin median muotoihin. Monille nuorille musiikin kuuntelu on mieluisin tapa rentoutua ja monet pitävät musiikkia yhtenä tärkeimmistä ja rakkaimmista asioista elämässään. (Tarrant & North & Hargreaves 2002, 135.) Nuoren kokemus omasta identiteetistä heittelehtii jatkuvasti, mikä aiheuttaa nuoressa epävarmuutta. Musiikin avulla nuori voi prosessoida omaa muuttuvaa minuuttaan yksityisesti. Se toimii rakenteena, johon nuori voi heijastaa omaan minuuteensa liittyviä kokemuksia ja merkityksiä. (Saarikallio 2009, 224.) Kolmannen kulttuurin lapsen ympäristö saattaa vaihtua hyvinkin tiheään tahtiin, mikä vaikeuttaa eheän identiteetin muodostumista. Musiikki voi tällöin olla se tuttu ja turvallinen asia elämässä, joka kulkee mukana elämäntilanteesta toiseen.

Monet liittävät musiikin vahvasti muistoihin, esimerkiksi läheisen kuoleman jälkeen saatetaan kuunnella sitä musiikkia, joka muistuttaa tästä henkilöstä. Tietty kappale saattaa myös liittyä vaikkapa ihmissuhteeseen. Monilla on 'seurustelukappaleita', jotka tuovat vahvan mielikuvan tietystä henkilöstä. Joskus tämä emotionaalinen konteksti saattaa olla niin voimakas, ettei jotain musiikkia pystytä enää kuuntelemaan esimerkiksi läheisen ihmisen menetyksen jälkeen. Joissakin musiikki herättää nostalgisia tunteita ja saa muistelemaan vaikkapa tiettyä ajanjaksoa ja identiteetin muutoksia omassa elämässään. Musiikin kautta voi elää elämänsä parhaita hetkiä yhä uudestaan. Tällainen muistojen uudelleenkokeminen on osa eheän minäkuvan ylläpitämisprosessia. Muistoja voidaan katsella uudesta näkökulmasta ja ammentaa niistä viisautta myös tulevaisuuteen. (DeNora 2000, 63-66.) Kolmannen kulttuurin lapselle musiikki saattaa olla keino päästä takaisin kaivattuun

maahan tai rakkaiden ihmisten pariin. Esimerkiksi kaveri, joka on jätetty taakse kotiinpaluun yhteydessä voi muistua mieleen yhteisestä mielikappaleesta, mikä tuo tuon ystävyuden taas hieman lähemmäksi nuoren uutta arkea.

Musiikilla voi olla niin lyhytaikaisia, ohimeneviä vaikutuksia meihin kuin myös syvempi ja pitkäaikainen vaikutus arvomaailmaamme ja käyttäytymiseemme. Musiikki saattaa vaikuttaa meihin alitajunnan tasolla niin, ettemme edes huomaa olleemme vaikutuksen alaisina. Esimerkiksi kaupan taustamusiikin ja ihmisten ostokäyttäytymisen välistä yhteyttä on tutkittu paljon ja niiden välillä on löydetty selkeä korrelaatio (North & Hargreaves & McKendrick 1998).

Toisessa ääripäässä ovat musiikilliset 'huippukokemukset', jotka ovat emotionaalisesti hyvin vaikuttavia kokemuksia, aiheuttaen usein myös vahvoja fyysisiä reaktioita. Usein tällaisia huippukokemuksia ovat lempibändin konsertit tai, muusikosta puhuttaessa, omat esiintymistilanteet. Joskus nämä huippukokemukset voivat olla myös hyvin arkipäiväisiä tilanteita, joissa tietty musiikki laukaisee vahvan tunnereaktion. Tietysti näiden kahden ääripään väliin mahtuu paljon arkipäivän musiikillisia kokemuksia, joilla säätelemme mielentilojamme ja joista haemme energiaa esimerkiksi urheilusuorituksiin. (MacDonald & Hargreaves & Miell 2002, 11-12.)

4.1 Minä ja muut

Musiikilliset identiteetit voidaan jakaa kahteen ryhmään; ensimmäisen ryhmän jäsenet samaistuvat vahvasti tiettyyn soittimeen ja toisen ryhmän jäsenet tiettyyn musiikin tyyliin eli genreen (MacDonald & Hargreaves & Miell 2002, 11-12.) Koska tarkoitukseni on pro graduni haastatteluvaiheessa tutkia suomalaisia nuoria, joilla ei ole mitään erityisempää musiikillista taustaa, keskityn enemmän genren mukaan määrittävän identiteetin tarkasteluun.

Ihmiset hakeutuvat yleensä kaltaistensa joukkoon. Tunneimme itsemme arvostetuiksi ja tärkeiksi monesti juuri niiden ihmisten kanssa, jotka ovat meille merkittävistä asioista samaa mieltä. Tärkeimpiä ystäviämme ovat ne ihmiset, jotka innostuvat samoista asioista ja jotka arvostavat samoja asioita kuin itse arvostamme. Genren mukaan määrittävää identiteettiä voitaisiinkin verrata sosiaaliseen ryhmään, joka edustaa selkeästi tiettyä genreä, joko isompaa, kuten rock-musiikki, tai ison ryhmän sisällä ilmenevää genreä, kuten alternative tai indie. Ylläpidämme identiteettiämme korostamalla niitä asioita, joita voimme jakaa toisten kanssa. Tällaisten tyylien määrittely ja luokittelu ei kuitenkaan ole helppoa, sillä ne ovat jatkuvassa muutoksessa, erityisesti pop-musiikin

saralla (MacDonald et al 2002, 15). Niinpä myös sosiaaliset ryhmät muuttavat muotoaan tässä prosessissa. Usein kotimaahan paluu ei ole helppoa kolmannen kulttuurin lapsille myöskään kaiken sen kulttuurisen informaation vuoksi, jota he ovat menettäneet ulkomailla asumisen takia. Vaikka kolmannen kulttuurin lapset ymmärtävät kokemustasolla monen eri kulttuurin käytäntöjä, voivat he silti olla yllättävän tietämättömiä kotikulttuuristaan, maansa historiasta ja vaikkapa sukujuuristaan (Junkkari 2003, 121). Tämä voi olla kova paikka Suomeen palatessa, kun nuori ei ole nähnyt vilautakaan viimeisimmistä Youtube –hiteistä, ei osaa ulkoa Kummeli –slangia tai ei ole kuullut yhtään Apulannan kappaletta. ”Minulla oli tunne, kuin olisin Suomessa aina vuosia jäljessä lapsuuden suhteen”, kertoo eräs lähetyslapsi omista kokemuksistaan koulumaailmassa. (Junkkari 2003, 121.)

Schwartz ja Fouts (2003) selvittivät musiikkimaun yhteyttä nuoruuden kehitystehtäviin ja löysivät yhteyksiä tietynlaisen musiikkimaun ja tiettyjen kehityksellisten tarpeiden välillä. Rankan musiikin kuuntelijoilla oli muita heikompi itsetunto, enemmän käyttäytymisongelmia, heikompi kokemus pysyvistä identiteetistä ja enemmän konflikteja perheen kanssa itsenäisyyteen liittyen. He olivat myös muita ryhmiä aggressiivisempia ja kokivat useammin etteivät muut ihmiset ymmärrä tai hyväksy heitä. Kevyen musiikin kuuntelijoilla puolestaan oli suuri pyrkimys tehdä asiat oikein ja enemmän vaikeuksia seksuaalisten muutosten hyväksymisessä. He myös kontrolloivat tunteitaan ja kokivat vaikeaksi löytää tasapainon toisaalta itsenäisyyden, toisaalta vertaisryhmän liittyvän riippuvuuden suhteen. Kolmas musiikkimakuryhmä olivat nuoret, jotka kuuntelivat molempia musiikkityyppejä, ja he olivat parhaiten sopeutuneet nuoruuden kehitystehtäviin. (Saarikallio 2009, 223.) Itsenäistyminen, perheen suuri rooli ja identiteetti ovat kaikki tärkeitä teemoja kolmannen kulttuurin lapsen elämässä. Vaikka nämä tulokset kuvaavatkin vain asioiden välisiä yhteyksiä eivätkä kausaalisuhteita, olisi mielenkiintoista tutkia nimenomaan sitä, miten tietty musiikkimaku on vaikuttanut kolmannen kulttuurin lapsen kokemuksiin näillä osa-alueilla, vai onko sillä ollut mitään merkitystä.

Musiikkityylijaottelut liittyvät usein myös sukupuoleen. Kaikki yhteiskunnat erottelevat ihmisiä sukupuolen mukaan tietyissä sosiaalisissa tilanteissa; puhutaan esimerkiksi ’naisten työstä’ tai ’miesten työstä’. Ollessani vaihto-opiskelijana Keniassa törmäsin ensimmäistä kertaa elämässäni siihen, että tietyt soittimet ovat naisilta kiellettyjä. Naisia peloteltiin kertomalla esimerkiksi, että koskemalla Obokano -luuttusoittimeen he eivät voi koskaan saada lapsia. Länsimaissa mikään soitin ei ole naisilta kielletty, mutta törmäämme samanlaisiin jaotteluihin myös kotimaassamme. Koululuokassa toistuu lähestulkoon aina sama kuvio; pojat menevät rumpujen taakse tai soittavat sähkökitaraa, tytöt soittavat pianoa tai laulavat. Myös rakkauslaulut ja tanssiminen liitetään yleensä

ennemmin tyttöihin kuin poikiin (Dibben 2002, 124).

Parhaimmillaan musiikki yhdistää ihmisiä ja edistää sosiaalisten taitojen kehittymistä. Yhteinen soittoharrastus tai lempibändi luovat pohjan keskustelulle ja syvemmälle yhteydelle. Saarikallion (2009, 226) mukaan musiikki vahvistaa yhteenkuuluvuutta toisiin ihmisiin myös nuoren ollessa yksin, herättämällä muistoja läheisistä ihmisistä ja yhteisistä hetkistä. Musiikki tukee myös nuoren kasvavaa yksityisyydentarvetta, sillä nuori voi uppoutua omiin ajatuksiinsa väkijoukonkin keskellä kuuntelemalla musiikkia kuulokkeista. Musiikki tuo nuorelle kokemuksen symbolisesta omasta tilasta, johon liittyvät vahvasti omat mieltymykset (Saarikallio 2009, 226). Kolmannen kulttuurin lapset elävät usein tiiviissä yhteisössä, eikä omaa aikaa tai tilaa välttämättä aina ole kovinkaan paljon. Musiikki voi tällaisessa tilanteessa lohduttaa, herättää hyviä muistoja tai toimia yksinkertaisesti välineenä oman tilan luomiseksi.

4.2 Musiikki tunteiden tulkkina

Musiikillinen toiminta liittyy hyvin perustavanlaatuisiin psykologisiin tarpeisiin. Se tarjoaa keinon identiteetin rakentamiselle. Se koskettaa voimakkaasti tunteita ja sen on todettu vaikuttavan kaikkiin kolmeen keskeiseen tunteiden osa-alueeseen: fysiologiaan, kokemukseen ja ilmaisuun. Musiikin kyky koskettaa tunteita saattaa olla erityisen tärkeää juuri nuorille, sillä he kokevat usein voimakkaita ja nopeastikin vaihtelevia tunteita. Musiikki on turvallinen minuuden ilmaisukeino: jos tuntuu, että on paljastanut minuudestaan liikaa, voi aina todeta sen olevan vain musiikkia. Aikuiselle on hyvin tärkeää kuitenkin ymmärtää, että musiikki saattaa olla identiteettiään etsivälle nuorelle hyvinkin keskeinen osa sitä kuka hän kokee olevansa. Niinpä välinpitämätön tai negatiivinen suhtautuminen nuoren lempimusiikkiin saattaa uhata koko minuuden kokemusta. (Saarikallio 2009, 222-227.)

Saarikallio (2007, 223-226) luokittelee väitöskirjatutkimuksessaan musiikin psykososiaaliset merkitykset neljään teema-alueeseen, joihin liittyvissä kysymyksissä musiikki voi edistää nuoruuden kehityksellisiä tavoitteita. Nämä merkitykset jaetaan neljään keskeiseen kategoriaan: identiteetti, itsemäärääminen, ihmissuhteet ja tunnekokemukset. Musiikin tunnemerkitykset syntyvät toisaalta muiden psyykkisten tarpeiden tukemisesta ja toisaalta suoraan tunteisiin kohdistuvan tunteiden säätelyn toteutumisesta. Tärkeiden psyykkisten tarpeiden toteutuminen saa aikaan myönteisiä tunnekokemuksia, ja vahvistamalla yhteenkuuluvuudentunnetta tai itsehallinnan kokemusta musiikki luo voimakkaita positiivisia tunne-elämyksiä. Se voi toimia myös suoraan

omiin tunteisiin liittyvien säätelytavoitteiden, kuten oman mielialan hallinnan tai mielialan parantamisen keinona.

North on tutkinut musiikin roolia (North & Hargreaves & O’Niell 2000) kehitystehtävien keskellä kysymällä nuorilta suoraan, mikä motivoi heitä kuuntelemaan musiikkia. Tutkimus tehtiin Britanniassa ja siihen osallistui 2465 13-14 –vuotiasta nuorta. Nuorille annettiin lista, jossa oli 12 mahdollista syytä sille, miksi ihmiset kuuntelevat musiikkia ja heitä pyydettiin myös määrittelemään, missä määrin nämä syyt ovat relevantteja heidän omassa musiikillisessa käyttäytymisessään. Kaksi tekijää saivat eniten huomiota. Ensimmäinen oli musiikin kuunteleminen *emotionaalisten tarpeiden täyttämiseksi*, ja tämän tekijän sisällä suosituimmat vastaukset olivat musiikin kuunteleminen stressin ja jännityksen helpottamiseksi ja musiikin kuunteleminen tunteiden ilmaisemiseksi. (Tarrant & North & Hargreaves 2002, 135.) Tunteiden säätely ei läheskään aina ole tietoista, mutta nuorilla näyttää kuitenkin olevan käsitys siitä, millaista musiikkia he missäkin mielentilassa kokevat tarvitsevansa (Saarikallio & Erkkilä).

Tunteiden säätelyn lisäksi nuoret käyttivät musiikkia myös muihin tarkoituksiin. Tutkimuksessa ilmennyt toinen suuri tekijä oli *musiikin kuunteleminen ilmaisun välineenä*. Tämä tekijä piti sisällään mm. musiikin kuunteleminen tietyn minäkuvan luomiseksi, musiikin kuunteleminen trendikkään kuvan luomiseksi itsestään ja musiikin kuunteleminen toisia miellyttääkseen. Sosiaalisen kontekstin rooli identiteetin muovautumiselle on suuri. Sosiaaliseen ryhmään kuulumisen tärkeys heijastuu sopivan musiikin kuunteluna, sillä näin nuoret pystyvät pitämään yllä positiivisia suhteita ikätovereihinsa. Nämä suhteet puolestaan vaikuttavat merkittävästi terveen identiteetin kehittymiseen. (Tarrant et al 2002, 135-136.) Kolmannen kulttuurin lapsen elämässä häntä ympäröimä vertaisryhmä on usein pienempi kuin muilla nuorilla. Niinpä tämä vertaisryhmä saattaa olla mielipiteiltään ja musiikillisilta mieltymyksiltään myös homogeenisempi. Toisaalta se saattaa olla myös kapinan väline: keino erottua tiiviistä yhteisöstä turvallisella tavalla.

5 KOLMANNEN KULTTUURIN LAPSI JA SOPEUTUMISEN HAASTEET

5.1 Akkulturaatio

Akkulturaatiolla tarkoitetaan uudelleen kulttuuristumista tai uudelleensosialisaatiota, uuden kulttuurin vaikutuksen mukaan, joka alkaa henkilön muuttaessa uuteen kulttuuriin (Domander 1994, 27-28). Akkulturaatio on prosessi, jonka yksilö käy läpi reaktiona muuttuvaan kulttuuriseen kontekstiin. Kulttuurimuutos, laajempi yleinen ilmiö, on yhteydessä akkulturaatioon. Yksi kulttuurimuutoksen muoto on muiden kulttuureiden kanssa tapahtuvasta kontaktista johtuva akkulturaatio. (Berry & Poortinga & Segall & Dasen 1990, 271-273.)

Akkulturaatioprosessi etenee sekä yksilö- että ryhmätasolla. Ryhmätasolla on kyse muutoksista sosiaalisessa rakenteessa, talouden pohjassa ja poliittisessa organisaatiossa, kun taas yksilötasolla puhutaan muutoksista identiteetissä, arvoissa ja asenteissa. Tästä prosessista tulisikin käyttää nimitystä psykologinen akkulturaatio. Jos kyseessä on kaksi ryhmää erilaisesta kulttuuritaustasta, jotka ovat jatkuvassa, suorassa kontaktissa, seuraa siitä muutoksia ainakin toisen ryhmän kulttuurissa ja yleensä molemmissa. (Berry et al 1990, 271-273.) Toisin sanoen, jos suomalainen muuttaa esimerkiksi Burkina Fasaan, täytyy hänen muuttaa käsitystään esimerkiksi poliisin merkityksestä, sillä aina poliisi ei olekaan se henkilö, kehen kannattaa ensin ottaa yhteyttä kriisitilanteissa. Samalla hänen on opittava tapa elää ympäröivien ihmisten, yhteisöllisyyden ja erilaisten arvojen kanssa.

Yksilön kulttuuri-identiteetti muuttuu siis akkulturaatioprosessissa valtakulttuuriin samaistumisen myötä. Yleisesti ottaen nuorempi sukupolvi akkulturoituu nopeammin kuin vanhempi sukupolvi – mutta nuoremmalla iällä on myös yleisempää menettää oma kulttuuri-identiteettinsä. (Liebkind, 1994, 29-32, teoksessa Havila 2001, 26.)

Akkulturaatio ei kuitenkaan ole sama asia kuin kulttuurin sopeutuminen, vaikka termillä usein tähän viitataan. Se on enemmänkin muuttajan oma, tiedostettu tai tiedostamaton, tapa suhtautua uuteen kulttuuriin. (Domander 1994, 27-28.)

Akkulturaatioprosessin aikana henkilö punnitsee synnyinmaansa ja uuden isäntämaan kulttuurin asenteita, normeja ja käyttäytymismalleja. Moni itsestäänselvyytenä koettu asia joutuu kyseenalaiseksi ja mahdottomina tai ennenkuulumattomina koetut asiat tulevat mahdollisiksi. Tämä

koettelee identiteettiä ja monesti myös perhesuhteita, jos perheenjäsenet omaksuvat uuden kulttuurin ominaisuuksia eri tavoin ja eri tahdissa. (Alitolppa-Niitamo 1993, 32.) Henkilö joutuu päättämään, kuinka paljon hän haluaa päivittäin olla kontaktissa muiden ympäröivään yhteiskuntaan kuuluvien ryhmien jäsenten kanssa; haluaako hän pysytellä oman ryhmänsä sisällä vai luoda hyvät suhteet valtaväestöön. (Berry et al 1990, 278)

Kulttuurin suhtautumistapoja on Berryn mukaan neljä; assimilaatio eli sulautuminen, separaatio eli eristäytyminen, integraatio eli sopeutuminen ja marginalisaatio eli syrjäytyminen. Jos ihminen haluaa säilyttää ainakin osan alkuperäistä kulttuuriaan, mutta pyrkii myös tiiviiseen kanssakäymiseen uuden kulttuurin kanssa, on tuloksena integraatio valtakulttuurin ja alkuperäiskulttuurin välillä. Henkilö saattaa säilyttää esimerkiksi jotain normeja ja tapoja omasta kulttuuriperinteestään, mutta pyrkii samalla oppimaan jatkuvasti jotain uudesta kulttuurista, kuten kielen. (Havila 2001, 29.) Tämä on ihanteellinen akkulturaation muoto myös kolmannen kulttuurin lapsille, jotka eivät yleensä asetu mihinkään maahan lopullisesti, jolloin heidän on osattava hyödyntää jokaisesta kulttuurista jotain tukahduttamatta toisia kulttuureja elämästään.

Assimilaatiossa henkilö ei halua tai hänelle ei anneta mahdollisuutta säilyttää kulttuuri-identiteettiään hänen ollessaan jatkuvassa kanssakäymisessä valtakulttuurin kanssa. Assimilaatio toteutuu usein silloin, jos henkilöllä ei ole mahdollisuutta kanssakäymiseen oman etnisen ryhmänsä kanssa, esimerkiksi pakolaisen muuttaessa Suomeen. Tällöin henkilö hylkää täysin oman kotikulttuurinsa ja pyrkii omaksumaan uuden kulttuurin. Tämä saattaa olla hyvin haitallista sopeutumiselle, ja varsinkin nuoret saattavat voivat menettää oman kulttuurin hallinnan ja kyvyn olla vuorovaikutuksessa sen jäsenten kanssa kiihkeissä yrityksissään tulla hyväksytyksi enemmistöjäsenten keskuudessa. (Alitolppa-Niitamo 1994, 32.) Monet lähetystyötä tekevästä perheistä muuttavat ulkomaille kymmeniksi vuosiksi, eivätkä lapset välttämättä uhraa montaakaan ajatusta Suomeen paluulle. Koska heidän ulkonäkönsä korostaa heidän erilaisuuttaan jo valmiiksi, he saattavat pyrkiä sulautumaan valtaväestöön muuten kaikin tavoin unohtaen oman kulttuurinsa, mikä taas vaikeuttaa kotimaahan paluuta merkittävästi.

Jos henkilöllä ei ole halua tai mahdollisuutta säilyttää alkuperäiskulttuuriaan eikä myöskään mahdollisuuksia tai kiinnostusta pitää yhteyttä valtakulttuuriin ja sen edustajiin, uhkana on marginalisaatio. Tällöin henkilö ei saa tukea eikä hyväksyntää kummastakaan ryhmästä. Tämä on yleistä erityisesti silloin, jos muuton kohteena on maa, jossa suvaitaan huonosti erilaisuutta. (Alitolppa-Niitamo 1993, 33.) Näin saattaa myös käydä silloin, kun kolmannen kulttuurin lapsi muuttaa kotimaansa ulkopuolelle ja häntä syrjitään siellä. Tilanne pahenee erityisesti silloin, jos hän

ei pysty pitämään suhteita yllä kotimaahansa. Syrjintä itsessään lietsoo lasta unohtamaan kaikki kotimaansa normit ja kulttuuriset arvot ja näin marginalisaation kierre on valmis.

Kun henkilö haluaa hyvin voimakkaasti säilyttää oman kulttuurinsa ja pyrkii välttämään vuorovaikutusta vallassa olevan kulttuurin ja sen edustajien kanssa, on kyse separaatiosta eli syrjäytymisestä. Separaatiota esiintyy erityisesti silloin, kun vähemmistön jäsenet korostavat vain omaa kulttuuriaan ja vetäytyvät kanssakäymisestä valtaväestön edustaman kulttuurin kanssa. (Havila 2001, 32.) Usein kolmannen kulttuurin lapset muuttavat alueille, joilla on paljon suomalaisia jo valmiiksi, kenties jopa suomalainen koulu. Heidän ei tarvitsekaan sopeutua ympäröivään kulttuuriin, koska he pystyvät toimimaan yhteiskunnassa mukavasti jo hankkimallaan kulttuurisella tietotaidolla. Ongelma tulee pintaan vasta silloin, kun nuori laitetaan kansainväliseen kouluun tai perhe muuttaa alueelle, jossa kotikulttuurin jäseniä ei asukaan.

		Oman identiteetin ja kulttuurin säilyttäminen tärkeää	
		KYLLÄ	EI
Kontakti valtaväestöön tärkeää	KYLLÄ	INTEGRAATIO	ASSIMILAATIO
	EI	SEPARAATIO	MARGINALISAATIO

KUVIO 2 Berryn määrittelemät sopeutumismallit (Berry et al 1990).

Nämä sopeutumismallit vaihtelevat suuresti kolmannen kulttuurin lasten välillä; osa pyrkii peittämään erilaisuutensa assimilaation avulla, osa taas eristäytyy ja pyrkii tuomaan erilaisuuttaan esille kulttuuri-identiteetin menettämisen pelossa. Toisille taas sopeutuminen ei tuota sen suurempia vaikeuksia, vaan he integroituvat vaivatta yhteiskuntaan. Sopeutuminen riippuu suuresti siitä ympäristöstä, jonka keskellä kolmannen kulttuurin lapsi on kasvanut ja vanhempien antamasta sopeutumismallista.

Perinteisesti salaiseksi siirtolaiseksi on kuvattu ihmistä, joka palattuaan kotiin tajuaa, että vaikka hän näyttää samalta kuin muut, hän on sisäisesti erilainen. Näin käy monille kolmannen kulttuurin lapselle kotiin palatessaan; kaikki näyttää samalta, mutta hänen mielessään jotain on muuttunut ja entiseen paluu ei olekaan niin helppoa kuin hän kuvitteli. Kolmannen kulttuurin lapsi voi olla toisaalta siirtolainen myös uudessa kulttuurissa; esimerkiksi englantilainen lapsi, joka muuttaa Yhdysvaltoihin näyttää samalta kuin muut, ja saattaa pyrkiä salaamaan todellisen identiteettinsä

sulautuakseen joukkoon. Jotkut taas saattavat pelätä identiteettinsä menettämistä niin paljon, että he tuovat jatkuvasti esiin omaa erilaisuuttaan, mikä taas vaikeuttaa sopeutumista ja ystävien hankkimista. (Junkkari 2003, 121.)

5.2 Kolmannen kulttuurin lapsen maailmankuva

Monikulttuuriseen lapsuuteen liittyy sekä etuja että haittoja ja usein ne ovat yhden ja saman asian kääntöpuolet. Kolmannen kulttuurin lapsilla on toisaalta laajentunut maailmankuva, toisaalta hämmentynyt lojaliteetin tunne. Lapsi on tajunnut pienestä pitäen, että on hyvin monta erilaista tapaa hahmottaa todellisuutta, kuten esimerkiksi sitä, milloin vuosi alkaa. Kotimaassa ja uudessa maassa yleiset arvot, poliittinen systeemi ja ihmisten väliset suhteet voivat olla hyvin erilaiset. Tästä syystä samaistuminen näistä mihinkään saattaa olla haastavaa, jos lapsi ei ylipäättään tiedä mitä isänmaallisuus hänelle merkitsee tai mikä hänen oma maansa on. (Junkkari 2003, 122.)

Toisaalta näiden lasten maailma on moniulotteisempi ja he pystyvät ymmärtämään useampia ihmisiä. Lapset eivät ainoastaan opi kulttuurisista eroista, vaan heillä on konkreettinen kokemus eri maailmoista: niiden tunteista, hajuista, äänistä, luonnosta, ihmisistä, kielestä, ristiriidoista, sodista, köyhyydestä jne. Tämä johtaa siihen, että kolmannen kulttuurin lapsista tulee usein eri kulttuurien välisiä sillanrakentajia, ns. kulttuurisia kameleontteja, jotka pystyvät vaihtamaan väriä ympäristön mukaisesti. Tällainen lapsi on kulttuurisesti sopeutuva, koska se on ollut suorastaan elinehto hänen koko elämänsä ajan. Erilaisten ihmisten kohtaaminen ja kielen vaihtaminen kesken keskustelun ei ole heille ongelma. Ongelmaksi saattaa kuitenkin nousta, että tällaiselta lapselta puuttuu aito kulttuurien tasapaino kaikkialla. Äärimmäisessä tilanteessa tämä saattaa johtaa siihen, että kolmannen kulttuurin lapsella tai nuorella ei ole todellista vakaumusta juuri mistään, sillä hän yrittää aina sulautua joukkoon. Monilla on vaikeuksia löytää omia syvimpiä arvojaan ja päättää, onko oikeasti olemassa sellaisia absoluuttisia asioita, joista voi pitää kiinni eri kulttuureista huolimatta. (Junkkari 2003, 122.)

5.3 Kansainväliseen lapsuuteen ja nuoruuteen liittyviä haasteita

On sanomattakin selvää, että kansainväliseen lapsuuteen liittyy vahvasti ikävä; uudessa maassa se ilmenee ikävänä kotimaan kulttuuria ja ystäviä kohtaan, mutta usein ikävä iskee myös kotimaahan palattaessa, kun Suomessa onkin kylmä ja ihmiset ovat kenties vaikeammin lähestyttävempiä kuin toisessa kulttuurissa. Sanotaan, että kun puu istutetaan liian usein, sen juuret eivät kasva syvälle.

Tämä pätee myös sellaisten lasten ja nuorten kohdalla, jotka joutuvat muuttamaan usein. He kärsivät juurettomuudesta, levottomuudesta ja mihinkään kuulumattomuuden tunteesta.

Muutot eri maiden ja maanosien välillä saattavat vaikuttaa vakavasti nuoren itsetuntoon. Vaikka hän fyysisesti näyttääkin aikuiselta, on hän yhtäkkiä taas lapsen tasolla; ihmiset ympärillä eivät ymmärrä hänen puhettaan ja hän ei tiedä, mikä on sosiaalisesti hyväksyttävää käytöstä. Kolmannen kulttuurin lapset eivät menetä muuton yhteydessä vain yhtä asiaa kerrallaan, vaan he menettävät kaiken. Käytännössä heidän täytyy aloittaa elämä täysin alusta, alkaen kielen opettelusta ja ystävien hankkimisesta. Kulttuuriset ja kielelliset virheet eivät ainoastaan saa nuorta nolostumaan, vaan se aiheuttaa pelkoa jo etukäteen niihin tilanteisiin liittyen, joissa nuori saattaa tuntea itsensä tyhmäksi. Myös vanhemmat tarvitsevat aikaa muutokseen, mikä tarkoittaa, että heillä on vähemmän aikaa lapsilleen. Tämä voi myös hämmentää nuorta, kun yhtäkkiä vanhemmilla ei olekaan aikaa lukea läksyjä heidän kanssaan tai kysellä päivän kuulumisia. (Pollock & Van Reken 2009, 70.) Tällaisessa tilanteessa nuorelle pitkään tärkeä yhtye, kappale tai oma musiikkiharrastus voi myös tarjota jatkuvudentunnetta ja kokemuksen identiteetin pysyvyydestä monien muiden asioiden muuttuessa (Saarikallio 2009, 224 [DeNora 1999; Larson 1995; Ruud 1997a; Ruud 1997b]). Tämä ominaisuus on tärkeä erityisesti kolmannen kulttuurin lasten elämässä, joiden ympäristö ja ihmiset vaihtuvat useammin kuin muilla nuorilla. Toisaalta perheen merkitys saattaa myös korostua, kun muut ihmiset ympäriltä vaihtuvat. Selviytyminen yhdessä ja toisiin perheenjäseniin nojautuminen kriisitilanteissa lujittaa perheen yhteenkuuluvuuden tunnetta. Toisaalta se saattaa myös aiheuttaa ongelmia siinä vaiheessa, kun perheestä pitäisikin päästää irti ja itsenäistyä.

Koska liikkuvuuden takia koti merkitsee monikulttuurisille lapsille pikemminkin ihmissuhteita kuin paikkaa, jotkut lapset ja nuoret käyttävät tavallista suuremman määrän aikaa ja vaivaa luodakseen hyviä ihmissuhteita. Kun kaikki saattaa olla tilapäistä ja on vain vähän aikaa kehittää ihmissuhteita, ei haluta hukata aikaa pinnallisiin ihmissuhteisiin vaan mennään suoraan asiaan. Näin ollen monet kolmannen kulttuurin lapset ajautuvat 'pikaystävyksiin', joissa toinen ihminen päästetään lähelle hyvin nopeasti ja arkojakin asioita jaetaan siinä vaiheessa, kun normaalisti juteltaisiin vielä niitä näitä. Toisaalta liikkuvuus tuo mukanaan myös kolikon kääntöpuolen; parhaimmatkin ystävät joudutaan jossain vaiheessa hyvästelemään ja toivotaan, että joskus vielä tavataan. (Junkkari 2003, 128.)

Monien jäähyväisten sanominen saattaa vaikuttaa myös täysin päinvastaisella tavalla. Osa kolmannen kulttuurin lapsista suhtautuu ihmissuhteisiin hyvin varovasti; he eivät halua luoda läheistä ystävyyttä ihmisiin menetyksen pelon takia. Jo varhain opittu itsenäisyys saattaa ennen

pitkää johtaa eristäytyneisyyteen. Nuori on ehkä oppinut suojelemaan itseään niin, että kieltäytyy sanomasta hyvästejä kenellekään maasta lähtiessään. (Junkkari 2003, 18.) Rekenin tutkimuksessa yksi vastaajista kertoi oman emotionaalisen itsesuojeluvaistonsa olevan hyvin herkkä; hän ei pysty päästämään ihmisiä lähelle. Kommunikaatio ja intiimien ihmissuhteiden luominen on hyvin haastavaa, mikä on vaikuttanut suuresti myös hänen avioliittoonsa. (Pollock & Van Reken 2009, 277.)

Ruth Van Reken on haastatellut aikuisia kolmannen kulttuurin lapsia ja 39,2% vastaajista kertoi jatkuvien erojen vaikuttaneen heihin negatiivisella tavalla. Suurin osa vastauksista oli kuitenkin yhtä aikaa positiivissävytteinen, esimerkiksi eräs vastaaja kertoi vuosia kestäneen masennuksen auttaneen häntä tuntemaan empatiaa muita ihmisiä kohtaan. (Pollock & Van Reken 2009, 277.)

Lapsen sosiaalinen kehitys on hänen läheisten ihmissuhteidensa varassa. Lapsen on saavutettava tietty minuuden kehitystaso suhteessa yhteen ihmiseen, ennen kuin hän voi olla aidosti sosiaalinen. Usein ajatellaan, että mitä nopeammin lapsi laitetaan ryhmään, sitä sosialisempi, reippaampi ja itsenäisempi hänestä tulee. Sosiaalisuus ei kuitenkaan tarkoita seurallisuutta, halua pitää yllä laajaa ystäväjoukkoa tai ulospäin suuntautuneisuutta. Se tarkoittaa kykyä pitkäaikaisiin, tunnepitoisiin ihmissuhteisiin, kykyä kunnioittaa ja arvostaa muita ihmisiä ja ottaa heidät huomioon sekä kykyä käyttäytyä sovittujen sääntöjen mukaan. (Junkkari 2003, 130.)

Kolmannen kulttuurin lapsen kehityksen vaarana on se, ettei aika riitä läheisten ja pitkäaikaisten ihmissuhteiden muodostamiseen jatkuvien muuttojen takia. Lapsesta saattaa tulla seurallinen selviytyjä, mutta ei sosiaalinen sanan syvemmissä merkityksessä. Pahimmillaan lapsesta tulee paikasta ja ihmissuhteesta toiseen sukkuloiva ja pinnallinen ihminen, joka ei kiinnny kehenkään tai mihinkään. (Junkkari 2003, 131.) Valitettavan usein tämä on myös nykyaikana se malli, johon monet pyrkivät; itsenäisyyteen ja riippumattomuuteen, joka ilmenee välinpitämättömyytenä muita ihmisiä kohtaan. Kuitenkin kriisitilanteissa tällainen opittu käyttäytymismalli romahtaa, ja kielletyt tarpeet tulevat esiin, jolloin henkilö saattaa muuttua pakonomaisen takertuvaksi.

Totuus on, että jokaiseen muuttoon liittyy myös menetyksiä, vaikka nuoren elämään tulisikin paljon myönteisiä asioita sen seurauksena. On lähes mahdotonta olla jättämättä jotakin tärkeää ja arvokasta taakseen. Tärkeintä on kuitenkin muistaa, että muuttoon liittyvä suru ei ole negatiivinen asia. Se on vahvistus siitä, mikä meille on tärkeää, koska emme sure niitä ihmisiä tai paikkoja, jotka eivät merkitse meille mitään. Usein kolmannen kulttuurin lasten kokema suru kertoo heidän rikkaasta elämäkokemuksestaan; he eivät ole ainoastaan nähneet paljon erilaisia paikkoja, vaan heillä on

lukemattomia ystäviä erilaisista taustoista. Rakkaiden asioiden ja ihmisten taakse jättäminen ei ole koskaan helppoa, mutta se ei tarkoita, että muutosta tulisi pelätä. (Pollock & Van Reken 2009, 74.)

5.3.1 Paluu kotimaahan – paluu kotiin?

Osalle kolmannen kulttuurin lapsista paluu kotimaahan tuntuu hypyltä tuntemattomaan, toiset taas tuntevat palaavansa kotiin. Ulkomailla vietetyt lukuisat vuodet, käydyt koulut ja saadut kaverit luovat tunteen kodista, mutta samalla vanhempien kotimaan kulttuurin piirteet vaikuttavat myös kotoisalta. Lapsi tasapainoilee siis kahden kulttuurin välissä. (Takala 2004, 17 [Storti 1997].) Jollekin paluu kotimaahan saattaa olla vihdoinkin mahdollisuus sulautua valtaväestöön ja välttyä tuijotuksilta kaduilla. Toiselle taas huomio siitä, ettei enää olekaan erityinen, saattaa yllättää vähemmän positiivisella tavalla. ”Alussa tuntui oudolta, kun kukaan ei kiinnittänyt minuun mitään huomiota. Ensi kertaa elämässäni pystyin katoamaan ja sulautumaan katukuvaan”, muistelee lähetyslapsi kirjassa *Matkalaukkulapset*. (Martinen 1992, 110.)

Mikä siis tekee Suomeen paluusta kotiinpaluun? Ovatko avainasemassa ne vanhat huonekalut, jotka kotona olivat ennen lähtöä? Vai onko kotiinpaluu jotain abstraktimpaa, esimerkiksi kotimaan hajut ja maut? Usein kolmannen kulttuurin lapsen palatessa kotiin konkreettisia tuttuja asioita ei välttämättä ole jäljellä paljoakaan; esimerkiksi kymmenen vuotta ulkomailla asunut perhe on saattanut myydä kotinsa ja huonekalunsa ennen lähtöä. Tämän takia kolmannen kulttuurin lapsille abstraktit asiat ovat usein avainasemassa. (Pollock & Van Reken 2009, 76.) Tällaisessa tilanteessa musiikilla on hoitava vaikutus, sillä musiikin luomat muistot saattavat kestää vuosikymmeniä. Se saattaa nostaa pintaan muiston yksittäisestä tilanteesta vuosien takaa, mikä luo tunteen kotiinpaluusta.

Monet kolmannen kulttuurin lapset ehtivät asua jopa 10 vuotta nuoruudestaan ulkomailla. Tämän takia moni suomalaisesta nuoresta yksinkertaiselta tuntuva asia saattaa kolmannen kulttuurin lapselle olla hyvin haastava ja näin saada hänet tuntemaan olonsa huonommaksi luokkatovereiden seurassa. Harva asia on Suomeen muuttavalle nuorelle nöyryyttävämpi kuin talviurheilu. Sukset tai luistimet jalassa hän on kuin oman epävarmuutensa ja muukalaisuutensa ruumiillistuma – ja mikä parasta, kaikkien luokkatovereidensa ympäröimänä. Siinä, missä muut ikätoverit ovat kasvaneet suomalaisen kulttuurin keskelle, kolmannen kulttuurin lapsi vasta opettelee olemaan suomalainen. Sellaiset asiat kuin vaikkapa suihkussa käyminen luokkatovereiden kanssa liikuntatunnin jälkeen voi olla erittäin hämmentävää esimerkiksi islamilaisen kulttuurin keskellä asuneelle lapselle.

Monille kotimaahan palaaville nuorille ja vanhemmillekin on ominaista kokemus siitä, että joutuu osittain tukahduttamaan tärkeän vaiheen elämästään ja identiteetistään. Nykyään Tansaniassa työskentelevä ja asuva, nyt jo aikuinen lähetyslapsi Kati, kertoo lapsuudestaan Namibiassa näin: ”Se oli lapsuuden kulta-aikaa, joka päättyi äkillisesti. Tultuamme Suomeen lomalle emme saaneet enää viisumia takaisin. Kaikki jäi sinne, eikä tarina siinä mielessä koskaan päättynyt. Minulla oli tunne, että palasin takaisin kotiin, kun pääsin Afrikkaan.” (Junkkari 2003, 22.) Kotimaassa monet ikätoverit ovat eläneet hyvinkin erilaista arkea tärkeiden kehitysvuosien ajan, minkä takia he eivät voi ymmärtää kaikkia tuntemuksia, joita kolmannen kulttuurin lapset kokevat. Ann-Christine Marttinen kuvaa tätä tilannetta seuraavasti: ”Muuttaja on kuin Muumipeikko-kirjojen näkymätön lapsi, joka asteittain tulee näkyväksi, sitä mukaa kuin hän kokee ympäristönsä niin turvallisena, että uskaltaa reagoida ja osoittaa sekä myönteisiä että kielteisiä tunteitaan” (Marttinen 1992, 103). Lukuisat muutot luovat tunteen juurettomuudesta ja väliaikaisuudesta, mikä vaikuttaa myös ihmissuhteiden muotoutumiseen. Ne saavat nuoren suojaamaan itseään niin, että hän pitää ystävyssuhteet etäisinä valmistautuen jo tulevaan eroon. (Takala 2004, 17 [Storti 1997].)

Huolimatta siitä rikkaasta elämästä, jota kolmannen kulttuurin lapset ovat saaneet viettää, ovat eri maailmat ja kokemukset yhtäkkiä kovin kaukana Suomeen palatessa. Kaikki ne asiat, mitä he rakastivat ja myös menettivät eri kulttuureissa, ovat vieraita muille ikätovereille ja usein niille on hankala antaa sanallisia merkityksiä. Tällaiset sanattomat menetykset ovat haastavia, sillä on hankalaa käydä läpi suruprosessia läpi määrittelemättä sitä, mitä oikeastaan suree. (Pollock & Van Reken 2009, 76.) Musiikkiterapeutit hyödyntävät musiikkia työskennellessään sellaisten henkilöiden kanssa, joille sanallinen ilmaisu on mahdotonta. Musiikki ylittää kielellisen ilmaisun rajat ja voi toimia välineenä syvimpien tunteiden ilmaisemiselle. (Magee 2002, 181.) Näin se voi auttaa myös kolmannen kulttuurin lapsia käsittelemään niitä tunteita, joille ympäristö ja ihmiset kotimaassa eivät anna tukeaan. Nuori pystyy tällä tavoin jäsentämään kokemuksiaan ja ammentamaan niistä voimavaroja myös tulevaisuudessa.

6 POHDINTA

Tarkoitukseni oli antaa kattava kirjallisuuskatsaus siitä, minkälaisesta taustasta kolmannen kulttuurin lapset tulevat ja miten musiikki voi olla mukana heidän sopeutuessaan uusiin tilanteisiin ja muodostaessaan omaa identiteettiään. Oli yllättynyt siitä, kuinka paljon kolmannen kulttuurin lapsia on tutkittu; laaja aineisto helpotti merkittävästi työtäni. On kuitenkin tärkeää muistaa, että vaikka esittelenkin työssäni kolmannen kulttuurin lasten yleisesti havaittuja piirteitä, on jokainen lapsi ja nuori kuitenkin yksilö. Ennen kaikkea kolmannen kulttuurin lapsen identiteettiin vaikuttavat se, missä päin maailmaa he ovat kasvaneet ja minkälainen perhe heillä on ollut tukenaan muuttojen yhteydessä.

Yksi tärkeimpiä huomioita työssäni on se, että terveen identiteetin muodostaakseen ihmisen sisäisten roolien, tarpeiden ja itsestä tehtyjen havaintojen tulee olla jäsentyneet toisiinsa. Tällöin yksilö on tietoinen niin omasta ainutlaatuisuudestaan kuin myös samankaltaisuudesta muiden kanssa. Tämä on avain myös kulttuuri-identiteetin muodostumisprosessissa. Vaikka ihminen voi saavuttaa eheän identiteetin hetkellisesti, mikään identiteetti ei ole pysyvä, vaan ihminen voi joutua identiteetikriiseihin läpi elämän. Kuitenkin kriisin läpikäytyään nuori suhtautuu ympäristöön realistisemmin ja löytää keinot käsitellä ympäristössä tapahtuvia muutoksia ja itseen kohdistuvia odotuksia. (Pulkkinen 1988, 76, 82-83.) Tällainen identiteetin selkiyttäminen on avainasemassa kolmannen kulttuurin lapsen sopeutuessa uuteen ympäristöön. Se symbolinen oma tila, jonka omat musiikilliset mieltymykset nuorelle antavat, auttaa häntä myös prosessoimaan erilaisia kriisejä (Saarikallio 2009, 226). Nuori saattaa löytää oman paikkansa yhteiskunnassa musiikin kautta: esimerkiksi punk-musiikki saattaa herättää hänessä siihen liittyviä aatteita ja mielipiteitä ja auttaa nuorta löytämään myös muita kaltaisiaan.

Meitä ohjeistetaan tulevana kasvattajina kohtaamaan maahanmuuttajat, keskittymishäiriöiset lapset ja muut haastavat lapset, mutta kolmannen kulttuurin lapsista ei mainita sanallakaan. Jokaisella opettajalla tulisi kuitenkin olla jonkinlainen pohjatieto myös siitä, minkälaisia kolmannen kulttuurin lapset ovat; kasvaahan heidän määränsä jatkuvasti yhteiskunnassamme. Sosiologi Ted Ward kutsui kolmannen kulttuurin lapsia 'tulevaisuuden prototyypikansalaisiksi' (Junkkari 2003, 117), mikä kuvaa tilannetta osuvasti. Globalisaation myötä kohtaamme jatkuvasti enemmän kolmannen kulttuurin lapsia kouluissa, mikä tulee huomioida myös opetuksessa. Jos suomalainen kolmannen kulttuurin lapsi lapsi, joka ei ole koskaan hiihtänyt, laitetaan heti Suomeen muutettuaan koulun hiihtokisoihin, saattaa se olla hyvin traumaattinen kokemus ja vaikuttaa lapsen itsetuntoon. Aina

siitä asti, kun lentokoneen ovet sulkeutuvat ja lapsi aloittaa matkansa uuteen maahan, hän aloittaa samalla koko elämänsä alusta. Sopeutuminen on pitkä prosessi, jolle on annettava aikaa.

Koska tähän asti löytämäni tutkimukset käsittelevät kolmannen kulttuurin lasten sopeutumisprosessia yleisellä tasolla, on tarkoitukseni pro gradu –vaiheessa valaista enemmän myös musiikin merkityksestä tälle prosessille. Aion haastatella nyt jo aikuisia kolmannen kulttuurin lapsia keskittyen erityisesti heidän musiikillisiin kokemuksiinsa sopeutumisen ja identiteetin näkökulmasta. Toivon, että pystyn tuossa vaiheessa kertomaan enemmän niistä musiikillisista keinoista, joita kolmannen kulttuurin lapset käyttävät omaa identiteettiään muodostaessaan.

7 LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, A. (1993). *Kun kulttuurit kohtaavat – matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen*. Keuruu: Kustannusyhtiö Otavan painolaitokset.

Berry, J. W., Poortinga, Y.H., Segall, M.H & Dasen, P.R. (1990). *Cross-cultural psychology. Research and applications*. New York: Cambridge University Press.

Campbell, J. & Rew, A. (1999). *Identity and affect: Experiences of identity in a globalising World*. London: Pluto Press.

DeNora, T. (1999): *Music in everyday life*. New York: Cambridge University Press.

Dibben, N. (2002): Gender identity and music. Teoksessa R. MacDonald & D. Hargreaves & D. Miell (toim.) *Musical Identities*. New York: Oxford University Press, 151-162.

Domander, M. (1994): *Kulttuuritausta ja maahanmuuttajakoulutuksen tuloksellisuus. Siirtolaistutkimuksia A 17*. Siirtolaisinstituutti. Turku. Jyväskylä: Gummerus.

Erikson, E.H. (1950): *Childhood and society*. New York: W.W Norton & Company.

Folkestad, G. (2002). National identity and music. Teoksessa R. MacDonald & D. Hargreaves & D. Miell (toim.) *Musical Identities*. New York: Oxford University Press, 151-162.

Hall, S. (1999). *Identiteetti*. Lehtonen, Mikko & Heruman, Juha (suom. ja toim.). Tampere: Vastapaino.

Havila, T. (2001): *Monikulttuurinen koulu: iranilaisen maahanmuuttajaoppilaan musiikkikulttuuritausta, sen säilyttämismahdollisuuden Suomessa ja kokemukset musiikinopetuksesta uudessa kotimaassa*. Jyväskylän yliopisto. Musiikkitieteen laitos. Pro Gradu.

Junkkari, K.M. & L. (2003): *Nykyajan paimentolaiset – työ ja koti maailmalla*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Larson, R. (1995): Secrets in the bedroom: Adolescents' private use of media. Viitattu artikkelissa Saarikallio (2009): Musiikki ja nuoren psykososiaalinen kehitys. Teoksessa J. Louhivuori & P. Paananen & L. Väkevä (toim.): *Musiikkikasvatus*. Vaasa: Ykkös-Offset Oy, 221-231.

Liebkind, K. (1988): *Me ja muukalaiset – ryhmäraajat ihmisten suhteissa*. Helsinki: Painokaari.

Liebkind, K. (1994): *Maahanmuuttajat: kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Viitattu teoksessa Havila, T. (2001): *Monikulttuurinen koulu: iranilaisen maahanmuuttajaoppilaan musiikkikulttuurista, sen säilyttämismahdollisuuden Suomessa ja kokemukset musiikinopetuksesta uudessa kotimaassa*. Jyväskylän yliopisto. Musiikkitieteen laitos. Pro Gradu.

MacDonald, R. & Hargreaves, D. & Miell, D. (2002): *Musical Identities*. New York: Oxford University Press.

MacDonald, R. & Hargreaves, D. & Miell, D. (2002): What are musical identities, and why are they important? Teoksessa R. MacDonald & D. Hargreaves & D. Miell (toim.) *Musical Identities*. New York: Oxford University Press, 1-20.

Magee, W.L. (2002): Disability and identity in music therapy. Teoksessa R. MacDonald & D. Hargreaves & D. Miell (toim.) *Musical Identities*. New York: Oxford University Press, 179-197.

Marcia, J. (1966) *Development and validation of ego-identity status*. Viitattu artikkelissa Tarrant, M. & North, A.C. & Hargreaves, D. (2002): Youth identity and music. Teoksessa R. MacDonald & D. Hargreaves & D. Miell (toim.) *Musical Identities*. New York: Oxford University Press, 134-150.

Mead, G.H. (1934). Mind, self and society. Viitattu artikkelissa MacDonald, R. & Hargreaves, D. & Miell, D. (2002): What Arne musical identities and why Arne they important? Teoksessa R. MacDonald & D. Hargreaves & D. Miell (toim.) *Musical Identities*. New York: Oxford University Press, 1-20.

Nettl, B. (1983). The study of ethnomusicology. Twenty-nine Issues and Concepts. Viitattu artikkelissa Folkestad, G. (2002). National identity and music. Teoksessa R. MacDonald & D. Hargreaves & D. Miell (toim.) *Musical Identities*. New York: Oxford University Press, 151-162.

North, A.C. & Hargreaves, D.J. & McKendrick, J. (1998). The effects of music on atmosphere and purchase intention in a cafeteria. *Journal of Applied Social Psychology*, 28, 2254-2273.

North, A.C. & Hargreaves, D. & O'Neill, S. (2000): The importance of music to adolescents. *British Journal of Education Psychology*, 70, 255-272.

Pollock, D. & Van Reken, R. (1999): *Third Culture Kidus: The experience of growing among worlds*. London: Nicholas Brealey Publishing.

Pulkkinen, L. (1988): Nuoren persoonallisuuden kehitys. Teoksessa Niemelä, P. & Ruth, J-E. (toim.) *Ihmisen elämäankaari*. Keuruu: Otava.

Ruud, E (1997a): Music and Identity. Viitattu artikkelissa Saarikallio (2009): Musiikki ja nuoren psykososiaalinen kehitys. Teoksessa J. Louhivuori & P. Paananen & L. Väkevä (toim.): *Musiikkikasvatus*. Vaasa: Ykkös-Offset Oy, 221-231.

Ruud, E (1997b): Music and the quality of life. Viitattu artikkelissa Saarikallio (2009): Musiikki ja nuoren psykososiaalinen kehitys. Teoksessa J. Louhivuori & P. Paananen & L. Väkevä (toim.): *Musiikkikasvatus*. Vaasa: Ykkös-offset Oy, 221-231.

Saarikallio, S. & Erkkilä, J. (2007): The role of music in adolescents' moodi regulation. *Psychology of Music*, 35(1), 88-109.

Saarikallio (2009): Musiikki ja nuoren psykososiaalinen kehitys. Teoksessa J. Louhivuori & P. Paananen & L. Väkevä (toim.): *Musiikkikasvatus*. Vaasa: Ykkös-offset Oy, 221-231.

Schwartz, K. D. & Fouts, G.T. (2003) Music preferences, personality style, and developmental issues of adolescents. Viitattu artikkelissa Saarikallio (2009): Musiikki ja nuoren psykososiaalinen kehitys. Teoksessa J. Louhivuori & P. Paananen & L. Väkevä (toim.): *Musiikkikasvatus*. Vaasa: Ykkös-offset Oy, 221-231.

Sloboda, J. A. & O'Neill, S. A. (2001) Emotions in everyday listening to music. Teoksessa P. N. Juhlin & J. A. Sloboda (toim.): *Music and Emootion: Theory and Research*. Oxford University Press. 415-430

Storti, G. (1997): *The Art of Coming Home*. Maine: Intercultural Press Inc. Viitattu teoksessa Takala, M (2004). *Lähetyslasten sopeutuminen Suomeen – Sosiaalisen pääoman, identiteetin, muukalaisuuden sekä yhteisön näkökulmasta*. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro Gradu.

Takala, M (2004). *Lähetyslasten sopeutuminen Suomeen – Sosiaalisen pääoman, identiteetin, muukalaisuuden sekä yhteisön näkökulmasta*. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro Gradu.

Tarrant, M. & North, A.C. & Hargreaves, D. (2002): Youth identity and music. Teoksessa R. MacDonald & D. Hargreaves & D. Miell (toim.) *Musical Identities*. New York: Oxford University Press, 134-150.

Welchman, K. (2000): *Erik Erikson: hius life, work and significance*. Buckingham: Olen University Press.